

Модул 6

ВОДИЧ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Пакет неопходни услуги за
жени и девојки изложени на насилство
*Суштински елементи и упатства
за квалитет*

Овој документ беше изработен со финансиска поддршка на Европската Унија во рамките на регионалната програма на ЕУ и UN Women „Спречување на насилството врз жените во Западен Балкан и Турција: Имплементирање на норми – промена на ставови“. Неговата содржина е единствена одговорност на ЕХО Едукативно хуманитарна организација - Штип и нужно не ги одразува ставовите на Европската Унија. Иако се направени сите напори за да се обезбеди висок стандард на точност при преводот на оригиналниот текст, овој превод не е уреден според официјалните стандарди за објавување и има за цел да служи само како работен превод. Наведените агенции на ООН што земаа учество, не прифаќаат одговорност за какви било недоразбирања кои произлегуваат од можни грешки како резултат на преводот на овој документ.

МОДУЛ 6

Водич за имплементација

ПАКЕТОТ НЕОПХОДНИ УСЛУГИ* ГИ СОДРЖИ СЛЕДНИТЕ МОДУЛИ:

Модул 1. Преглед и вовед	Модул 2. Здравство	Модул 3. Правда и полиција	Модул 4. Социјални услуги	Модул 5. Координација и управување со координацијата	Модул 6. Водич за имплементација
<p>Поглавје 1:</p> <p>Вовед во пакетот неопходни услуги</p> <p>1.1 Вовед 1.2 Контекст 1.3 Цел и опфат 1.4 Јазик и терминологија</p>	<p>Поглавје 1:</p> <p>Вовед во неопходните здравствени услуги</p> <p>1.1 Вовед 1.2 Цел и опфат 1.3 Јазик и терминологија</p>	<p>Поглавје 1:</p> <p>Вовед во неопходните правосудни и полициски услуги</p> <p>1.1 Вовед 1.2 Цел и опфат 1.3 Јазик и терминологија</p>	<p>Поглавје 1:</p> <p>Вовед во неопходните социјални услуги</p> <p>1.1 Вовед 1.2 Цел и опфат 1.3 Јазик и терминологија</p>	<p>Поглавје 1:</p> <p>Вовед во координацијата на неопходните услуги и активности за управување</p> <p>1.1 Вовед 1.2 Цел и опфат 1.3 Јазик и терминологија</p>	<p>Поглавје 1:</p> <p>Вовед во водичот за имплементација</p> <p>1.1 Вовед 1.2 Контекст 1.3 Цел и опфат 1.4 Севкупна структура на водичот за имплементација 1.5 Јазик и терминологија</p>
<p>Поглавје 2</p> <p>Општи принципи, карактеристики и основни елементи</p> <p>2.1 Принципи 2.2 Заеднички карактеристики на квалитетни неопходни услуги 2.3 Основни елементи</p>	<p>Поглавје 2</p> <p>Рамка на пакетот неопходни услуги</p> <p>2.1 Општа рамка 2.2 Посебни одлики на рамката специфични за неопходните здравствени услуги</p>	<p>Поглавје 2</p> <p>Рамка на пакетот неопходни услуги</p> <p>2.1 Општа рамка 2.2 Посебни одлики на рамката специфични за неопходните правосудни и полициски услуги</p>	<p>Поглавје 2</p> <p>Рамка на пакетот неопходни услуги</p> <p>2.1 Општа рамка 2.2 Посебни одлики на рамката специфични за неопходните социјални услуги</p>	<p>Поглавје 2</p> <p>Рамка на пакетот неопходни услуги</p> <p>2.1 Општа рамка</p>	<p>Поглавје 2: Водич за имплементација</p> <p>Дел I: Поволна средина за поддршка на имплементацијата</p> <p>1. Сеопфатно законодавство и правни рамки 2. Родово одговорни политики и практики 3. Ресурси и финансирање 4. Обука и развој на капацитетите 5. Управување, надзор и отчетност 6. Следење и евалуација</p>
<p>Поглавје 3</p> <p>Како да се користи оваа алатка</p> <p>3.1 Рамка на упатства за неопходни услуги</p>	<p>Поглавје 3</p> <p>Упатства за неопходните здравствени услуги</p>	<p>Поглавје 3</p> <p>Упатства за неопходните правосудни и полициски услуги</p>	<p>Поглавје 3</p> <p>Упатства за неопходните социјални услуги</p>	<p>Поглавје 3</p> <p>Упатства за активности за координација и управување</p> <p>3.1 Упатства за координација на национално ниво и управување со координацијата на неопходните услуги 3.2 Упатства за координација на локално ниво и управување со координацијата на неопходните услуги</p>	<p>Дел II: Процес на имплементација</p> <p>1. Идентификување на субјектот/ентитетот одговорен за имплементација 2. Спроведување на процена 3. Развивање и дефинирање на трошоците на планот за имплементација 4. Следење и евалуација на имплементацијата 5. Преглед на циклус и приспособување на планот за имплементација</p>
<p>Поглавје 4</p> <p>Алатки и извори</p>	<p>Поглавје 4</p> <p>Алатки и извори</p>	<p>Поглавје 4</p> <p>Алатки и извори</p>	<p>Поглавје 4</p> <p>Алатки и извори</p>	<p>Поглавје 4</p> <p>Алатки и извори</p>	<p>Поглавје 4:</p> <p>Прилози</p>

Овој Водич за имплементација е производ на Пакетот неопходни услуги за жени и девојки изложени на насилство: клучни елементи и упатства за квалитет. Водичот е придружен модул за имплементација наменет за да им помогне на земјите во развој и да придонесе кон имплементација на Упатствата за неопходни услуги на ниво на земјата. Исто така, тој е наменет е за да го унапреди вградувањето на Упатствата во испораката на услуги врз основа на локалните специфичности и контексти. Водичот вклучува анекс со листи за проверка што се специфични за секој услужен сектор: здравство, правда и полиција, социјални услуги и координација и управување со координацијата.

* Достапно на: <http://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/12/essential-services-package-for-women-and-girls-subject-to-violence>

БЛАГОДАРНОСТ

Развојот на овие упатства не би билвозможен без:

Храброста на многу жени кои искусиле насилство и прозбореле за нивните искуства и активистите/-ките, особено од женските организации ширум светот, кои се заложиле за обезбедување соодветни услуги и поддршка за жени кои биле изложени на насилство.

Напорите на владите што преземаат активности за прекинување на насилството врз жените преку законодавни реформи, иницијативи за политики и имплемирање програми за превенција и одговор.

Главните донатори за Заедничката програма на ОН за неопходни услуги за жени и девојки изложени на насилство, владите на Австралија и на Шпанија и автономната влада на Баскискиот регион.

Континуираната посветеност на системот на ОН да развие програми и активности како одговор на насилството врз жените. Агенциите на Обединетите нации, ангажирани во поддршката за изработка на Водичот за имплементација како придружен документ кон Пакетот неопходни услуги за жените и девојките изложени на насилство: суштински елементи и упатства за квалитет, кои го споделија своето време и знаење за да се осигурат дека ќе продолжиме да ги подобруваме обезбедувањето услуги за жени и девојки кои се изложени на насилство. Изразуваме благодарност за следните претставници на телата на ОН за нивниот придонес: Калиопе Мингеру (Kalliope Mingeirou), Каролин Минаг (Caroline Meenagh) и Тања Фара (Tania Farha) (UN Women), Луис Мора (Luis Mora) и Упала Деви (Upala Devi) (УНФПА), Клаудиа Барони (Claudia Baroni) и Свен Фајфер (Sven Pfeiffer) (УНОДЦ) и Клаудија Гарсиа Морено (Claudia García- Moreno) и Авни Амин (Avni Amin) (СЗО), како и учеството и придонесот од колегите од другите одделенија во секторот за политики во седиштето на UN Women, Диего Антони (Diego Antoni) (УНДП) и Кетрин Робертсон (Kathryn Robertson) (Фондација Азија).

Консултантите што помогнаа во подготовката на водичот, г-ѓа Хелен Рубенштајн (Ms. Helen Rubenstein), заменик-директор на Global Rights for Women; г-ѓа Ајлин Скинидер (Ms. Eileen Skinnider), виш соработник, (International Centre for Criminal Law Reform and Criminal Justice Policy), и г-ѓа Шерил Томас (Ms. Cheryl Thomas), извршен директор на Global Rights for Women

СОДРЖИНА

ПОГЛАВЈЕ 1. ВОВЕД ВО ВОДИЧОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА 6

1.1	ВОВЕД	6
1.2	КОНТЕКСТ	6
1.3	ЦЕЛ И ОПФАТ	7
1.4	СЕВКУПНА СТРУКТУРА НА ВОДИЧОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	8
1.5	ЈАЗИК И ТЕРМИНОЛОГИЈА	8

ПОГЛАВЈЕ 2. ВОДИЧ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА 11

ДЕЛ I: ПОВОЛНА СРЕДИНА ЗА ПОДДРШКА НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА		11
1.	СЕОПФАТНО ЗАКОНОДАВСТВО И ПРАВНИ РАМКИ	11
2.	РОДОВО ОДГОВОРНИ ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ	13
3.	РЕСУРСИ И ФИНАНСИРАЊЕ	14
4.	ОБУКА И РАЗВОЈ НА КАПАЦИТЕТИТЕ	15
5.	УПРАВУВАЊЕ, НАДЗОР И ОТЧЕТНОСТ	16
6.	СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА	17
ДЕЛ II: ПРОЦЕС НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА		18
1.	ИДЕНТИФИКУВАЊЕ НА СУБЈЕКТОТ/ ЕНТИТЕТОТ ОДГОВОРЕН ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	18
2.	СПРОВЕДУВАЊЕ ПРОЦЕНА	19

3.	РАЗВИВАЊЕ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ТРОШОЦИТЕ НА ПЛАНОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	20
----	---	----

4.	СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА	20
----	---	----

5.	ПРЕГЛЕД НА ЦИКЛУСОТ И ПРИСПОСОБУВАЊЕ НА ПЛАНОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	21
----	--	----

ПРИЛОЗИ: ПРИДРУЖНИ АЛАТКИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА 22

ПРИЛОГ 1:	КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ЗДРАВСТВЕНИОТ СЕКТОР	22
-----------	--	----

ПРИЛОГ 2:	КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА МОДУЛ 3: ПРАВДА И ПОЛИЦИЈА	24
-----------	--	----

ПРИЛОГ 3:	КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА МОДУЛ 4 СОЦИЈАЛНИ УСЛУГИ	30
-----------	--	----

ПРИЛОГ 4:	КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА МОДУЛ 5: КООРДИНАЦИЈА И УПРАВУВАЊЕ СО КООРДИНАЦИЈАТА	38
-----------	---	----

ПОГЛАВЈЕ 1:

ВОВЕД ВО ВОДИЧОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

1.1 ВОВЕД

Во 2015 година Заедничката глобална програма на Обединетите нации за неопходни услуги за жени и девојки жртви на насилство („Глобална програма“) го започна Пакетот неопходни услуги за жени и девојки жртви на насилство („Пакетот неопходни услуги“). Како централен дел на Глобалната програма, Пакетот неопходни услуги ги идентификува најкритичните услуги што треба да ги обезбедат здравствениот, социјалниот, секторот правда и полицијата, заедно со упатствата за квалитет и суштинските елементи на секоја неопходна услуга. Пакетот, исто така, содржи упатства за координација на неопходните услуги и управување со процесите и механизмите за координација. Целта на овој Водич за имплементација е да помогне во севкупното спроведување на овие неопходни услуги.

Со цел подигнување на свеста, важно е Пакетот неопходни услуги широко да се распространи, меѓутоа само информирањето нема да биде гаранција дека овие неопходни услуги ќе станат редовни практики. За ефикасно спроведување на

Пакетот неопходни услуги потребна е вклученост и од државните институции, редовна обука за најдобрите практики, одговорност и следење, флексибилност за локално усогласување и наменско, доволно и одржливо финансирање што ќе биде наменето за давателите на услуги.

Понатаму, успешната имплементација на Пакетот неопходни услуги бара услугите да бидат вградени во социјалниот контекст на правниот поредок. Овој процес ќе ја дефинира перцепцијата за неопходните услуги, на кој начин тие се разбираат и се прифаќаат како дел од одговорот на државата на насилството врз жените и девојките. Основно за процесот на прифаќање е вклучувањето и водството на невладините организации (НВО) што работат на женските права.

Овој Водич за имплементација ќе се тестира за време на пилот-фазата на пакетот неопходни услуги во 2017-2018 година. Ќе биде рафиниран како дел од континуираното следење и ревидирање на Глобалната програма.

1.2 КОНТЕКСТ

Насилството врз жените и девојките е широко распространето, системско и културно засновано. Генералниот секретар на Обединетите нации го дефинираше како феномен од пандемирски размери.¹ Според глобалниот преглед на Светската здравствена организација (СЗО) за

2013 година, 35 проценти од жените во светот биле жртви на физичко и/или сексуално интимно партнерско насилство или непартнерско сексуално насилство.² Насилството врз жените има многу

1 United Nations (2006) Secretary-General's In-depth Study on Violence Against Women A/61/122/Add.1

2 WHO, Global and Regional Estimates of Violence against Women, p. 2 (“Only women aged 15 years and older were included, to differentiate violence against women from child sexual abuse.” p. 12), retrieved from http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf.

форми. Интимното партнерско насилство и непартнерското сексуално насилство се меѓу најпродорните и подмолни форми на насилство врз жените и девојките во светот. Покрај тоа, насилството врз жените и девојките вклучува психолошки и емотивни штетни последици и злоупотреба, сексуално малтретирање, женско генитално осакатување/сечење, злоупотреба што произлегува од наводи за магии и гатање, т.н. „убиства од чест“ на жените, девојки, деца, ран или принуден брак, трговија со жени и девојки, женски инфантицид (убиство на женско новороденче), фемцид и други штетни практики. Терминот „насилство врз жените“ вклучува и насилство врз девојките, особено врз девојките што би можеле да имаат корист од неопходни услуги создадени за жените, како што е наведено во овој Водич.

Насилството врз жените и девојките има штетни и долготрајни последици за нивната добросостојба, здравјето и безбедноста. Тоа го намалува нивото на стекнување образование и продуктивност, има економски последици и влијае врз продуктивноста и развојот на општествата и земјите. Тоа е пречка за одржлив развој. Во последните децении, на глобално ниво, има заложби да се одговори и да се спречи насилството врз жените и девојките. Ова го потврдува усвојувањето на Агендата за одржлив развој од 2030 година и вклучувањето на оодржливата развојна цел (SDG) 5, Цел 5.2, за елиминација на сите форми на насилство врз

1.3 ЦЕЛ И ОПФАТ

Целта на Водичот за имплементација е да понуди структуриран пристап за систематско планирање и спроведување на Пакетот неопходни услуги. Тој има цел да ги поддржи државите да започнат со примената и со спроведувањето и да го унапредат вградувањето на упатствата за квалитет во реализацијата на услугите предвидени за секоја неопходна услуга. На национално и на локално ниво мора да се реализираат различни аспекти на спроведувањето. Дополнително, овој Водич може да го користат и други тела, како што се телата на Обединетите нации, кои ја развија Глобалната програма, за да ја водат нивната помош за земјите

жените и девојките во јавната и во приватната сфера, како и други цели на одржливиот развој поврзани со запирањето на насилството врз жените и девојките. Сепак, многу жени и девојки имаат малку или никаков пристап до поддршка и услуги што можат да ги заштитат, да им помогнат за нивната безбедност и да се справат со краткорочните и долгорочните последици од насилството. Затоа, од клучно значење за постигнување на целите од Глобалната програма е заложбата на владите за справување со насилството врз жените и девојките на национално и на локално ниво.

Меѓународната обврска да се примени принципот на должно внимание бара од државите да воспостават ефикасни мерки за спречување, истрага и гонење при случаи на насилство врз жените.³ Оваа обврска вклучува ефективно реагирање за секој случај на насилство, како и решавање на структурните причини и последици од насилството. За да се постигнат овие цели, државите мора да развијат и да применуваат сеопфатни законски и политички рамки, родово одговорни правосудни системи и полиција, соодветни здравствени и социјални услуги, активности за подигнување на свеста и да обезбедат квалитет на сите мерки.

и да го следат, да го подобруваат и да го одржуваат интегрирањето на Пакетот неопходни услуги во заедниците, согласно локалните потреби и услови и врз основа на националниот контекст.³

Овој Водич обезбедува рамка и ги идентификува главните активности што придонесуваат за успешна имплементација. Применлив е за различни институции на национално ниво, кои се вклучени во обезбедувањето на неопходните

3 Art. 4(c) Declaration on the Elimination of Violence Against Women A/RES/48/104 (1993)

услуги за жените и девојките жртви на насилство, вклучувајќи ги полицијата, правосудството, здравството, социјалните услуги, координативните тела и невладините организации за женски права. Слично како пакетот неопходни услуги, овој Водич првенствено е насочен кон земји со ниски до средни приходи. Сепак, тој може да се користи и да се приспособува за која било земја, земајќи ги предвид различните култури и традиционалните пристапи кон правдата, полициското работење, здравството, социјалните услуги и координацијата.

Имајќи предвид дека Водичот за имплементација е изготвен за земји со различен контекст и ќе биде

користен од различни даватели на услуги и сектори, концептите што ги содржи се широко дефинирани и ниту еден модул нема предност. Сепак, државните и недржавните организации се охрабруваат да усвојат сеопфатен и координиран мултисекторски пристап, кој се покажал како поефективен во одговорот на насилството врз жените и девојките, споредено со фрагментираниот пристап. За успешно спроведување на неопходните услуги, потребна е акција на сите нивоа на власта, како и учество на организациите на граѓанското општество. Поради тоа, Водичот вклучува активности за спроведување на национално и на локално ниво.

1.4

СЕВКУПНА СТРУКТУРА НА ВОДИЧОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Овој Водич предвидува пристап составен од две компоненти за спроведување на Пакетот неопходни услуги. Овие компоненти се опишани како: 1) поволно окружување и 2) процес на имплементација на локално ниво. Секоја е зависна од другата и ниту една не може да биде ефективна без другата. Иако чекорите за секоја компонента се поставени во логички редослед, сложеноста на процесот покажува дека не постои единствен правилен начин да се постигне успешна имплементација. Активностите помеѓу двете компоненти може да се одвиваат истовремено и да се преклопуваат. Активностите ќе се преклопуваат во рамките и помеѓу различните чекори. Во рамките на секој чекор ќе треба да се решат повеќе прашања, вклучувајќи ги и организациските карактеристики, финансирањето и меѓуинституционалната координација.

Дел I од овој Водич ги опишува широките фактори што можат да влијаат врз имплементацијата и врз одржувањето на испораката на овие неопходни услуги, додека, пак, Дел II опишува како да се развие акциски план за имплементација. Како глобална алатка, овој Водич едноставно дава преглед на основните и фундаментални чекори што треба да се преземат за имплементација на пакетот неопходни услуги. Тој потврдува дека ќе има потреба од понатамошни поконкретни активности на национално ниво, кои ќе зависат од постојните правни, социјални и институционални капацитети, како и од економската култура. Во рамки на овој Водич и во секторските листи за проверка што се дадени во анексот се нагласуваат други алатки и извори што обезбедуваат дополнителни информации за подеталните чекори што треба да се разгледаат.

1.5

ЈАЗИК И ТЕРМИНОЛОГИЈА

Координацијата е централен елемент на одговорот на насилството врз жените и девојките. Координацијата се бара од меѓународните стандарди со цел обезбедување сеопфатен, мултидисциплинарен, координиран, систематски и одржлив одговор на насилството врз жените и девојките. Тоа е процес што е регулиран со закони и политики и подразбира заеднички напори

од мултидисциплинарни тимови и персонал и институции од сите релевантни сектори за спроведување на законите, политиките, протоколите и договорите, како и обезбедување комуникација и соработка за спречување и за одговор на насилството врз жените и девојките. Координацијата се одвива на национално ниво меѓу министерствата што имаат улога во

справувањето со овој вид насилство, помеѓу давателите на услуги на локално ниво, засегнатите страни и во некои земји со средно ниво на управување помеѓу националното и локалното ниво. Координацијата исто така се одвива меѓу различните нивоа на власт.

Неопходните услуги претставуваат основен збир услуги што ги обезбедуваат здравствениот, социјалниот, полицијата и правосудниот сектор. Услугите мора, во најмала рака, да обезбедуваат заштита на правата, безбедноста и благосостојбата на секоја жена или девојка која искусува родово базирано насилство.

Родово базирано насилство претставува „секој чин на насилство што е насочен против жената, само поради тоа што таа е жена, или кое несразмерно влијае врз жените“ (CEDAW, General Recommendation No. 19, para 6).

Родово одговорните политики и практики подразбираат политики и практики што ги земаат предвид различните општествени улоги на мажите и жените, што доведува до тоа жените и мажите да имаат различни потреби (Kabeer N. Genderaware policy and planning: a social relations perspective. In: Macdonald M, ed. Gender planning in development agencies: meeting the challenge. Oxford, Oxfam, 1994).

Здравствениот систем се однесува на (i) сите активности чија примарна цел е да го промовираат, да го обновуваат и/или да го одржуваат здравјето; (ii) лицата, институциите и ресурсите што се поставени во согласност со востановени политики, за да го подобрат здравјето на населението на кое им служат (WHO, Health System Strengthening: Glossary).

Имплементацијата значи да се планираат и да се спроведат активностите утврдени во упатствата за секоја од неопходните услуги на начин што е одржлив и ефективен за задоволување на потребите на жените и девојките што биле жртви на насилство, вклучувајќи ја и одговорноста на сторителите.

Инфраструктурата значи постоење на основни физички и организациски структури и институции. Во контекст на Глобалната програма и на овој Водич, инфраструктурата ги вклучува потребните институции, опрема, образовни институции, технолошки услуги, организациска и финансиска поддршка.

Правосудниот систем, за целите на овој Водич, ги опфаќа формалните правосудни системи што се одговорност на државата и на нејзините претставници. Тие ги вклучуваат владините закони и институции, како што се полицијата, обвинителските служби, судовите, поправните програми (на пример, пробација и условен отпуст) и затворите надлежни да ги спроведуваат и да ги применуваат законите на државата, но и да ги спроведуваат санкциите изречени за прекршувањето на законите.

Континуум на правдата се протега од влезот на жртвата/лицето кое преживеало насилство во системот, сè до разрешување на случајот. Движењето на една жена низ институциите се разликува во зависност од нејзините потреби. Таа може да користи различни правни можности, почнувајќи од пријавување на случајот или поднесување жалба, со која понатаму се иницира кривична истрага или обвинение или ќе бара заштита и/или поведување граѓанска постапка, вклучувајќи заштитни мерки, развод и старателство над деца и/или барање за обештетување на лични или други штети, од државните административни шеми, истовремено или по одредено време.

Мултисекторски одговор се групи на засегнати страни што се обврзани да дејствуваат координирано за да одговорат на насилството врз жени и девојки во рамките на една заедница. Овие тимови споделуваат филозофија во чиј фокус се жртвите и ги применуваат стандардите за човекови права за безбедноста на жртвите и повикување на одговорност на сторителот. Тие се фокусирани на обезбедување ефективен одговор на индивидуални случаи и може да придонесат за креирањето политики.

Социјалните услуги што даваат одговор на насилството врз жените и девојките имаат посебен фокус на жените и девојките жртви на насилство. Тие се неопходни за помагање при закрепнувањето на жените од насилство, нивното зајакнување и спречување на повторното појавување на насилство, а во некои случаи, дејствуваат во одредени сегменти од општеството или заедницата со цел промена на ставовите и перцепциите за насилство. Тие опфаќаат, но не се ограничени на обезбедување психосоцијално советување, финансиска помош, информации за кризни ситуации, безбедно сместување, правна помош и услуги на застапување, поддршка за домување и вработување за жените и девојките што искусуваат насилство.

Засегнатите страни се сите владини институции и граѓански организации кои имаат улога во справувањето со насилството врз жените и девојките на сите нивоа на власта и граѓанското општество. Клучните засегнати страни меѓудругото опфаќаат жртви и лица кои преживеале насилство и нивните застапници, социјалните служби, здравствениот сектор, давателите на правна помош, полицијата, јавните обвинители, судиите, институциите за заштита на децата и воспитно-образовниот сектор.

Теорија на промена е специфичен тип методологија за планирање, учество и евалуација што се користи во филантропијата, непрофитниот и владиниот сектор за промовирање општествени промени. Теоријата на промена ги дефинира долгорочните цели и потоа се навраќа назад за да ги идентификува неопходните предуслови (P. Brest (2010). "The Power of Theories of Change". Stanford Social Innovation Review. Spring.)

Термините **жртва/лице кое преживеало насилство** се однесуваат на жени и девојки кои искусиле или искусуваат родово базирано насилство, одразувајќи ја терминологијата што се користи во правните процеси, како и кога овие жени и девојки бараат пристап до неопходни услуги.

Пристапот што е ориентиран кон жртва/лице кое преживеало насилство значи пристап што се заснова врз човекови права, кој првенствено ги зема предвид правата и потребите на жртвите/лицата кои преживеале насилство.

Жртвата/лицето кое преживеало насилство има право:

- Да биде третирана со достоинство и почит, наместо да биде изложена на ставови што ги обвинуваат жртвите;
- Да избере каква акција ќе биде преземена за справување со насилството, наместо да се чувствува немоќна;
- Приватност и доверливост наместо изложеност;
- Да не биде дискриминирана, наместо да биде изложена на дискриминација врз основа на род, возраст, раса/етничка припадност, способност, сексуална ориентација, ХИВ-статус или која било друга карактеристика;
- Да добива сеопфатни информации што ќе ѝ помогнат да донесе сопствена одлука, наместо да ѝ се кажува што да прави.

(UN Women Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women and Girls).

Насилството врз жени значи „секаков чин на родово базирано насилство кој резултира со, или има веројатност да резултира со физички, сексуални или психолошки штетни последици или страдање на жените, вклучувајќи и закани од каков било вид, принуда или неосновано лишување од слобода, без оглед на тоа дали се случуваат во јавниот или во приватниот живот“ (*Declaration on the Elimination of Violence Against Women, Article 1.*)

ПОГЛАВЈЕ 2.

ВОДИЧ ЗА

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

ДЕЛ I: ПОВОЛНА СРЕДИНА ЗА ПОДДРШКА НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА

За да може пакетот неопходни услуги да биде достапен и редовно да се применува за сите жени и девојки жртви на насилство, мора да постои поволна средина за имплементација. Државата и нејзините институции треба да се справат со институционалните структурни пречки и да ги воспостават елементите што ќе овозможат поволно окружување: закони, политики, буџети, способни даватели на услуги, информирани баратели на услуги и контрола на квалитет. Овој дел од Водичот ги разгледува основните елементи што ги поддржуваат неопходните услуги и висококвалитетната испорака на услуги.

1. СЕОПФАТНО ЗАКОНОДАВСТВО И ПРАВНИ РАМКИ

А. Разбирање на поволниот фактор

Создавањето поволна сеопфатна законска рамка е од суштинско значење за долгорочната одржливост и отчетност на неопходните услуги. Законите обезбедуваат правна и судска основа за да може жените и девојките да го бараат своето право на здравствени, социјални услуги, правосудни и полициски услуги и обезбедување правен лек за нив кога им се оневозможени овие неопходни услуги, кога не ги добиваат во доволна мера, кога неоправдано доцнат или кога воопшто ги нема. Сеопфатната законска рамка за насилството врз жените мора да содржи закони што предвидуваат родова еднаквост во бракот, разводот, имотните права и старателството над деца.

Б. Препорачани стратегии

1. Промовирање и интегрирање на принципите на родова еднаквост, недискриминација и унапредување на зајакнувањето на жените во сите закони.

2. Да се осигури дека законите се водени од принципите на пристапот заснован врз човекови права, пристап што е фокусиран на жртвите/лицата кои преживеале насилство и обезбедување одговорност на сторителот.

3. Да се опфатат сите форми на насилство врз жените, користејќи широки дефиниции што се усогласени со стандардите за човекови права:

а. Кривичноправна рамка со која се криминализираат сите форми на насилство врз жените, како одраз на реалноста на насилство со која се соочуваат жените, вклучително и криминализирање на прекршувањата на наредбите за граѓанска заштита.

б. Рамка во кривичното, граѓанското, семејното и во управното право, која ќе овозможи ефикасна превенција, заштита, гонење, казнување и одредби за обесштетување и репарации, вклучувајќи и наредби за граѓанска заштита.

4. Да се одговори на насилството и да се премостат клучните причини за насилството врз жените, особено историската нееднаквост меѓу жените и мажите.
5. Да се наметне законска обврска на институциите да обезбедат координирани и интегрирани услуги и да обезбедат јасни овластувања за институциите што обезбедуваат услуги.
6. Да се разгледаат можностите за конкретни законски одредби за специјализирани механизми за обука, надзор и следење и посебен механизам за финансирање.
7. Да се обезбеди процес за законска реформа што вклучува ефективна и транспарентна консултација:
  - а. Промовирање широки консултации со сите релевантни институции и граѓанското општество, вклучувајќи ги организациите кои ги претставуваат жртвите/ лицата кои преживеале насилство.
  - б. Да се промовира употреба на истражувања базирани врз докази што ќе обезбедат информации за правната реформа.
8. Да се изготват планови за информирање/ кампањи за правна писменост, со цел да се информираат жените за нивните права според законот, услугите што им се достапни и правните лекови.

Корисни извори

- √ UN Women, Handbook for Legislation on Violence against Women, available at www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf.
- √ UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, Legislation Module, available at www.endvawnow.org.
- √ UNODC, Blueprint of Action: Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women and Girls, Chapter B Legal Framework, available at http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf

2. РОДОВО ОДГОВОРНИ ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ

А. Разбирање на поволниот фактор

Родово одговорните политики и практики ја препознаваат историската нееднаквост меѓу жените и мажите и имаат цел да ја елиминираат таа нееднаквост. Родово одговорните политики и практики се клучни за обезбедувањето стандардизиран квалитет на испорака од страна на секој сектор и нивна меѓусебна комуникација во испораката на основните услуги. Политиките и практиките, исто така, можат да придонесат за справување со социјалните бариери, институционалните култури и оперативните структури што традиционално ја попречуваат испораката на квалитетни услуги.

Б. Препорачани стратегии

1. Обезбедување сеопфатна рамка на политика што опфаќа различни нивоа, како што се национални, мултисекторски, специфично секторски и институционални.
2. Утврдување општо разбирање за насилството врз жените со фокус на жртвата/лицето кое преживеало насилство што ќе ги има предвид

принципите за човекови права и потребата за одговорност на сторителот.

3. Јасно артикулирање на внатрешните институционални фактори, како што се кадровско екипирање, протоколи, процедури и организациска култура, како и организациски односи што се потребни за соработка и координација.
4. Интегрирање на политиките за насилството врз жените во пошироки политички заложби за родова еднаквост и човекови права.
5. Интегрирање на секторските и координативните политики во Национална политика и Акциски план за елиминирање на насилството врз жените.
6. Развивање на политичките заложби со помош на:
  - а. Информирање на сите чинители за политиката;
  - б. Предвидување олеснувања за да се обезбеди учество за меѓусекторска соработка;
  - в. Дефинирање на клучната улога за жртвите/лицата кои преживеале насилство и нивните застапници.

Корисни извори

- √ UN Women, Handbook for National Action Plans on Violence against Women, available at www.un.org/womenwatch/daw/handbook-for-nap-on-vaw.pdf
- √ UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, available at www.endvawnow.org.
- √ UNODC, Blueprint of Action: Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women and Girls, Chapter C.1 Policies, procedures, guidelines and codes of conduct, available at http://www.unodc.org/documents/justiceandprisonreform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf

3. РЕСУРСИ И ФИНАНСИРАЊЕ

А. Разбирање на поволниот фактор

Со цел да се гарантираат неопходните услуги, што ефективно ќе одговорат на потребите на жените и девојките, плановите и политиките создадени за справување со насилството врз жените и девојките мора да бидат поддржани од финансиски ресурси што ќе градат и ќе одржуваат средини што се безбедни од родово базирано насилство. Понатаму, овие политики и планови мора да бидат вкоренети во национален систем што ќе овозможи координација на стратегиите во секторите, со цел унапредување на родовата еднаквост и зајакнување на жените – не само гарантирање на безбедноста на жените и девојките. Од особена важност е анализата на националниот систем за управување со јавни финансии и како тој може да се користи за поврзување на конкретните цели, содржани во националните закони и политики што се однесуваат на прашањето за насилството врз жените и девојките, со финансиските ресурси што се потребни за нивно ефикасно исполнување и одржување.

Б. Препорачани стратегии

1. Промовирање и интегрирање на принципите на родово одговорно планирање и буџетирање, со цел да се поттикне создавањето национални планови и политики што соодветно ќе ги задоволат потребите на жените и девојките.

2. Нагласување на активното учество на граѓанските организации и застапниците за вклучување на родовата перспектива во планирањето на политиките и буџетските процеси, како начин за разбирање на потребите на жените и девојките, и настојување за нивно вклучување во креирањето на законите, политиките и буџетите, што ќе бидат подготвени на тој начин што позитивно ќе влијаат врз животот на жените и девојките.
3. Разбирање на влијанието, што системот за управување со јавните финансии и фискалната политика ги имаат врз родовата еднаквост.
4. Одредување соодветни и одржливи финансиски ресурси за спречување и одговор на насилството врз жените.
5. Обезбедување соодветна инфраструктура и услуги што се пристапни, достапни и приспособливи за сите жени и девојки што живеат во државата, вклучувајќи ги и руралните и оддалечените области.
6. Разгледување на можноста за создавање платформи што ќе вклучуваат повеќе засегнати страни или интердисциплинарни единици, со цел да се создадат холистички стратегии што ќе овозможат разбирање на родовата еднаквост и јакнење на жените во сите области на државното дејствување.

Корисни извори

- √ Budlender, Debbie (2006) Gender Responsive Budgeting and Women's Reproductive Rights: A Resource Pack, available at <http://gender-financing.unwomen.org/en/resources/g/e/n/gender-responsive-budgeting-and-womens-reproductive-rights-a-resource-pack>.
- √ Commonwealth Secretariat, Engendering Budgets, A Practitioner's Guide to Understanding and Implementing Gender-responsive Budgets, available at http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/2011/01/Engendering_Budgets_final_doc.pdf
- √ National Board of Health and Welfare, Sweden (2006) Costs of Violence against Women, available at <http://gender-financing.unwomen.org/en/resources/c/o/s/costs-of-violence-against-women>.
- √ OECD (2014) Financing the Unfinished Business of Gender Equality and Women's Rights: Priorities for the Post-2015 Framework, available at <http://gender-financing.unwomen.org/en/resources/f/i/n/financing-the-unfinished-business-of-gender-equality-and-womens-rights-priorities-for-the-post2015-framework>
- √ UN Women (2013) Manual for Costing a Multidisciplinary package of response services for women and girls subjected to violence, available at http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/costing_manual_vaw_unwomen_sea_2013.pdf
- √ UN Women (2015) Handbook on Costing Gender Equality, available at <http://gender-financing.unwomen.org/en/resources/h/a/n/handbook-on-costing-gender-equality>
- √ UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, available at www.endvawnow.org.

4. ОБУКА И РАЗВОЈ НА КАПАЦИТЕТИТЕ

А. Разбирање на поволниот фактор

За реализирање на неопходните услуги, потребно е институциите што се одговорни за обезбедување на услугите да имаат организациско окружување за поддршка на испораката на овие услуги. Обуката и развојот на капацитетите треба да осигурат дека секторските тела и координативните механизми имаат капацитет и способност да обезбедуваат квалитетни услуги и дека давателите на услуги имаат компетентност за исполнување на нивните улоги и одговорности.

Б. Препорачани стратегии

1. Поставување стандарди на работно место, вклучувајќи го и потребниот капацитет на давателите на услуги во смисла на знаење и вештини.
2. Зголемување на разновидноста на стручниот кадар од аспект на пол, етничка припадност и јазик.
3. Воспоставување политики за промовирање родова еднаквост во институциите што се одговорни за обезбедување на неопходните услуги, особено на повисоко ниво на донесување одлуки, вклучувајќи и мерки за вработување, задржување и унапредување на жените во средините каде што тие не се соодветно застапени.
4. Поставување стандарди за обука на даватели на услуги, врз основа на добри практики во секој сектор и за координација, вклучувајќи партнерство со женски организации и меѓуинституционална обука.
5. Обезбедување можности за давателите на услуги во различни фази од нивната кариера (континуирана обука и напредување, размена на знаења и информации на исто ниво), со цел да ги надградуваат своите вештини и експертиза и да обезбедат тековно надградување на нивното знаење.
6. Промовирање специјализација и мулти-дисциплинарни тимови.

Корисни извори

- ✓ UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, links to a number of training and capacity tools, available at www.endvawnow.org.
- ✓ UNODC, Blueprint of Action: Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women and Girls, Chapter B.2 (on promoting effective training), available at http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf
- ✓ UNODC, Handbook on Effective Police Responses to Violence against Women [English](#), [Spanish](#), [French](#)
- ✓ UNODC, Training Curriculum on Effective Police Responses to Violence against Women [English](#), [Spanish](#), [French](#)
- ✓ UNODC, Handbook on Effective Prosecution Responses to Violence against Women and Girls [English](#),

5. УПРАВУВАЊЕ, НАДЗОР И ОТЧЕТНОСТ

А. Разбирање на поволниот фактор

За да може државата да ја исполни својата должност да обезбеди квалитетни неопходни услуги, плановите за имплементација треба да бидат поддржани со родово одговорно управување, надзор и одговорност. При вршењето на политичките, економските и административните овластувања, државата треба да препознае на кој начин животот на жените е длабоко и систематски условен од општествените норми и структурната моќ. Механизмите, процесите и институциите со помош на кои граѓаните и групите ги артикулираат своите интереси и ги остваруваат своите законски права мора да им бидат достапни на жените и да бидат создадени на начин на кој ќе гарантираат родова еднаквост и ќе го поттикнуваат зајакнувањето на жените, но и ќе обезбедат механизми, процеси и институции кои нема да го оправдуваат насилство врз жените или нема да ги зголемуваат ранливоста или повторната виктимизација на жените што биле изложени на насилство. Обезбедувањето на родово одговорно управување, надзор и одговорност придонесува пакетот неопходни услуги да се смета за легитимен од општеството, давателите на услуги и од корисниците на услугите.

Б. Препорачани стратегии

1. Промовирање структури на управување кои придонесуваат за зголемување на довербата на жените во механизмите, процесите и институциите, но и олеснување на нивното

учество, како и премостување на родовите бариери што го отежнуваат пристапот до нив.

2. Развивање на можностите и капацитетите на жените да влијаат врз различните начини со помош на кои политичките, социјалните и административните структури во општеството ќе може да обезбедат родова еднаквост и пристап на жените, вклучително и со помош на работа со женски групи и социјални движења.
3. Промовирање на учеството на жените, како во владини институции (законодавна политика, судови, административни агенции/ институции, војска), така и во институциите на граѓанското општество (движења, групи, невладини организации).
4. Зајакнувањето на постојниот надзорен механизам (на пример, внатрешен и надворешен), за да вклучи мандат за надзор врз состојбата со родовата еднаквост и елиминирање на насилството врз жените.
5. Промовирање широк спектар механизми за одговорност, во рамките на и помеѓу секој сектор, вклучувајќи ги механизмите за жалби на жртвите, следењето од независно тело и/или од граѓанското општество.
6. Подобрување на механизмите за отчетност, со учество на засегнатите страни во изготвувањето, спроведувањето и оценувањето на услугите.

Корисни извори

- √ UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, In their exercise of political, economic and administrative authority, a State needs to recognize how the lives of women available at www.endvawnow.org.
- √ UNDP (2003) Essays on Gender and Governance, available at www.undp.org/content/dam/india/docs/essays_on_gender_and_governance.pdf
- √ UNDP (2007) Electoral Financing to Advance Women's Political Participation, available at http://iknowpolitics.org/sites/default/files/electoral_financing-en-ebook.pdf
- √ UNDP (2009) Gender Responsive E-governance: Exploring the Transformative Potential, available at http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/womens-empowerment/primers-in-gender-and-democratic-governance-4/f_GenderGovPr_eG_Web.pdf
- √ UNDP (2014) Global Report – Gender Equality in Public Administration, available at http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/public_administration/gepa.html

6. СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА

А. Разбирање на поволниот фактор

Со цел реализација на квалитетни услуги за жените и девојките жртви на насилство, потребно е континуирано подобрување на работата по сектори, користејќи ги информациите од редовното следење и евалуацијата. Следењето и евалуацијата се клучен чекор во процесот на имплементација, кој подетално се разгледува во следниот дел од овој Водич. Како поволен фактор, следењето и евалуацијата се однесуваат на системи што се поставени на локално и на национално ниво. Со цел да се осигури дека овие постојни системи за следење и евалуација го поддржуваат ефективното следење на спроведувањето на неопходните услуги, тие треба да се зајакнат за да се обезбеди форма на сигурни и сеопфатни податоци што ќе може да се користат за мерење и за унапредување на квалитетното обезбедување услуги. Ова значи собирање и анализа на статистички податоци според пол и возраст што можат да се користат за да се развијат политики засновани на докази, буџети и законодавство кое ќе обезбедува ефективни услуги за родова еднаквост.

Б. Препорачани стратегии

1. Дефинирање стандарди за родово одговорно следење и евалуација, вклучувајќи показатели, собирање податоци, анализа и известување, методологија, распореди за собирање и известување, вклучувајќи и квалитативни и квантитативни податоци.
2. Развивање упатства и структури на национално ниво, за поддршка на ефикасно родово

следење на испораката на услуги на локално ниво.

3. Ревидирање на постојните механизми за собирање административни податоци, за да се следи обезбедувањето и пристапот до неопходните услуги за спречување на насилството врз жените, како и исходите/ резултатите од обезбедувањето на таквите услуги.
4. Создавање механизми што ќе овозможат рефлектирање на резултатите од следењето и евалуацијата на спроведувањето на неопходните услуги, во препораки за подобрување на другите поволни елементи, како што се реформи на законите и развој на политиките.
5. Осигурување дека резултатите од следењето и евалуацијата се широко достапни, поделени според соодветни карактеристики (т.е. возраст, етничка припадност, местоположба и други, што треба да се договорат во секој контекст) и обезбедуваат заштита на доверливоста на жртвите/ лицата кои преживеале насилство.
6. Обезбедување родова рамнотежа во сите надворешни процеси за собирање податоци, следење и евалуација.

Корисни извори

- √ UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, available at www.endvawnow.org.
- √ Lawyers Collective (2013) Resource Tool for Monitoring and Evaluating the Implementation of the Protection of Women from Domestic Violence Act, 2005, available at http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/resource_tool_for_monitoring_evaluation_of_pwdva_lawyers_collective.pdf
- √ Shelah S. Bloom. (2008) Violence Against Women and Girls: A Compendium of Monitoring and Evaluation Indicators, available at www.cpc.unc.edu/measure/publications/pdf/ms-08-30.pdf
- √ OHCHR (2012) Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation, available at http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Human_rights_indicators_en.pdf

ДЕЛ II. ПРОЦЕС НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Со воспоставени поволни фактори, всушност, процесот на имплементација на Пакетот неопходни услуги за жени и девојки жртви на насилство се одвива на локално ниво, каде што жртвите/лицата кои преживеале насилство пристапуваат до услугите. Иако имплементацијата може да биде од страна на група даватели на одредена неопходна услуга, или дури и од еден давател на неопходна услуга, испораката на услугите е многу поефикасна ако се спроведува како дел од координиран мултисекторски одговор на насилството. Покрај давателите на неопходни услуги, координираниот одговор може да вклучува и други засегнати страни. Процесот на имплементација не се врши само еднаш за да се создадат неопходни услуги, туку различни аспекти на процесот се вршат континуирано или периодично, во согласност со околностите, со цел да се осигури дека услугите ќе обезбедат ефективно зачувување на безбедноста за жените и повикување на одговорност за сторителите.

1. ИДЕНТИФИКУВАЊЕ НА СУБЈЕКТОТ/ЕНТИТЕТОТ ОДГОВОРЕН ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

А. Разбирање на факторот за имплементација

За спроведување на неопходните услуги, потребно е да се идентификува конкретен субјект што ќе осигури обезбедување на услугите на начин што ќе претставува ефикасен одговор за насилството врз жените и девојките. Овој субјект може да биде посебно координативно тело или функција во рамките на надлежен сектор. Она што е важно, надлежниот субјект да ги вклучи сите релевантни сектори во одговорот на насилството. Иако дел од координацијата може да се одвива неформално врз основа на постојните односи, одржливиот одговор бара формални договори во врска со улогата и одговорноста на секој чинител во спроведувањето на неопходните услуги.

Субјектот за имплементација е одговорен за насочување на имплементацијата на неопходните услуги. Тој ги поставува целите и задачите за обезбедување на услугите и е одговорен секој сектор да ги следи упатствата за услугите. Освен тоа, субјектот за имплементација обезбедува достапност на соодветни ресурси и премостување на пречките и можните грешки. Тој овозможува соработка и координација помеѓу давателите на неопходните услуги и другите засегнати страни, но обезбедува и да се слушне гласот на ранливите и маргинализираните категории граѓани.

Б. Препорачани стратегии:

1. Можен состав на субјектот за имплементација:

- а. Мултисекторско партнерство составено од даватели на неопходни услуги и други засегнати страни.
- б. Сразмерен број владини претставници и претставници од граѓанските организации.
- в. Невладините организации/застапници на жртвите/лицата кои преживеале насилство треба да играат клучна улога. Ова е важно бидејќи невладините организации кои работат на унапредување на женските права често се влезна точка за жртвите/лицата кои преживеале насилство и продолжуваат да работат со нив во решавањето на проблемот со насилството. На овој начин, тие се во најдобра позиција не само за да ги разберат потребите на жртвите/лицата кои преживеале насилство, туку и за да им ги претстават тие потреби на другите даватели на услуги и да промовираат сеопфатен, ефективен одговор на насилството.
- г. За спроведувањето на неопходните услуги може да биде одговорно и централно тело (на пример, центри каде што услугите се добиваат на едно место) или секој сектор може да ги извршува своите услуги независно, со посебна група одговорна за координација.

д. Може да се дефинира нов субјект за координација меѓу давателите на услуги и другите засегнати страни или постоен субјект (на пример, НВО за женски права), кому ќе биде дадена надлежност за координација.

2. Членовите на телото за имплементација треба да се водат од филозофијата според која во фокусот се жртвите, лицата кои преживеале насилство и да ги применуваат стандардите за човекови права за безбедноста на жртвите/

лицата кои преживеале насилство и за одговорност на сторителот.

3. Членовите на телото за имплементација треба да потпишат меморандум за разбирање (MOU) со кој се согласуваат со филозофијата, целите и задачите насочени кон жртвата/лицата кои преживеале насилство.⁴ Меморандумот за разбирање треба да опфати заедничко разбирање за насилството врз жените и транспарентни стандарди и очекувања за секој сектор што учествува.

2. СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРОЦЕНА

А. Разбирање на факторот на имплементација

За да може имплементацијата на неопходните услуги да ги задоволи потребите на жените и девојките жртви на насилство, важно е да се направи проценка за да се согледа постојната ситуација и да се идентификуваат недостатоците во достапните услуги, како и факторите што овозможуваат поволна средина. Потребна е проценка за да се идентификуваат потребите, постојниот капацитет за задоволување на тие потреби, потреби што не се исполнети и да се утврдат целите и задачите за задоволување на неисполнетите потреби.⁴

Б. Препорачани стратегии⁵

1. Консултирајте се со засегнатите страни, вклучувајќи ги и оние што не се дел од ентитетот за имплементација.
2. Утврдете дали постојат фактори што ја овозможуваат имплементацијата.

3. Идентификувајте ги постојните владини тела, нивните улоги и мандати.
4. Идентификувајте ги постојните даватели од граѓанското општество и нивниот капацитет.
5. Направете проценка на квантитетот и квалитетот на постојните неопходни услуги.⁶
6. Одредете ги потребните и достапни ресурси.
7. Анализирајте ги и идентификувајте ги недостатоците: утврдете ја потребата за нови, дополнителни и подобрени услуги.
8. Проценете го знаењето на жртвите/лицата кои преживеале насилство за нивното право на услуги, нивното искуство од користењето на постојните услуги и нивниот капацитет да бараат услуги.
9. Проценете ги потребите за услуги базирани врз демографски податоци за заедницата.

⁴ Телата за имплементација можеби ќе сакаат да ги прифатат „SMART“ целите:

- Специфични – наведете одредена област за подобрување.
- Мерливи – квантифицирајте или барем сугерирајте индикатор за напредок.
- Назначувачки – наведете кој ќе го стори тоа.
- Реалистични – наведете какви резултати реално може да се постигнат, со оглед на расположливите ресурси.
- Поврзани со времето – наведете кога може да се постигнат резултатите.

⁵ Корисен ресурс за спроведување на проценката е обезбеден од страна на „Gender in the Criminal Justice System Assessment Tool” part of the UNODC Criminal Justice Assessment Toolkit

⁶ Испораката на услуги во сите неопходни услуги и активности треба да ги има следните клучни карактеристики:

- Достапност
- Пристапност
- Приспособливост
- Соодветност
- Приоритетна безбедност
- Информирана согласност и доверливост
- Ефективна комуникација и учество на засегнатите страни во дизајнирањето, спроведувањето и оценувањето на услугите
- Собирање податоци и управување со информации
- Поврзување со други сектори и институции преку координација

3. РАЗВИВАЊЕ И ДЕФИНИРАЊЕ НА ТРОШОЦИТЕ ЗА ПЛАНОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

А. Разбирање на факторот на имплементација

Развивањето, дефинирањето на трошоците на чинење и реализацијата на планот за имплементација е во суштината на процесот на имплементација. Резултатот треба да биде достапност на доволно неопходни услуги што спроведуваат добри практики како одговор на потребите на жените и девојките жртви на насилство.

Б. Препорачани стратегии

1. Дефинирање на јасни цели и задачи.
2. Јасно идентификување на задачите, временската рамка, улогите и одговорностите.
3. Креирање процес за решавање спорови помеѓу координативните ентитети.
4. Идентификување на барањата за финансирање, изворите на финансирање и за начинот на аплицирање за финансирање.
5. Идентификување на потребната инфраструктура и на кој начин да се добие.

6. Идентификување човечки ресурси, вклучувајќи и неопходна обука за давателите на услуги и на кој начин да се обезбедат и/или да се обучат потребни даватели.
7. Давање приоритет на испораката на услуги што се базира врз докази за потребите на заедницата.
8. Подготовка на детален план за имплементација врз основа на елементи воспоставени во соодветните сектори.
9. Соодветно дисеминирање на планот за имплементација до давателите на услуги, како и други чинители.
10. Достапност на техничката помош и ресурси на давателите на услуги за остварување на планот за имплементација.
11. Промовирање на координацијата меѓу давателите на услуги.
12. Подигнување на јавната свест за достапноста на неопходните услуги и начинот за пристап до нив.

4. СЛЕДЕЊЕ И ЕВАЛУАЦИЈА НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА

А. Разбирање на факторот на имплементација

Следењето и евалуацијата се неопходни за да се обезбеди одговорност, а се од суштинско значење за одредување на предностите и недостатоците на услугите што се обезбедуваат и за идентификување на јазови и потребните промени. Следењето и евалуацијата обезбедуваат информации за оправдување на барањата за финансирање и за застапување за подобри закони и поефикасна имплементација на законите и политиките во врска со насилството врз жените и девојките. Прибирањето податоци и изготвувањето извештаи е важно и за квалитативните и за квантитативните податоци, но и за обезбедувањето правилно толкување на

податоците. На пример, зголеменото пријавување семејно насилство не мора да укажува на зголемување на семејното насилство, но тоа може да биде резултат на поголема подготвеност на жртвите да го пријават насилството.

Б. Препорачани стратегии

Поставете реални краткорочни, среднорочни и долгорочни цели.

2. Идентификувајте надзорни механизми – внатрешни, надворешни и оперативни механизми за поплаки.
3. Користете квалитативни и квантитативни показатели за ефективност:

- а. Број на информации/настани за застапување, со цел споделување информации за упатствата и алатките за неопходните услуги;
  - б. Број на посети/барања на информативната веб-страница/содржини развиени во рамките на програмата;
  - в. Конкретни договори меѓу тела што се достапни за соработка;
  - г. Број на модули за обука и наставни програми, развиени или приспособени во согласност со глобалните упатства за градење на капацитетите на давателите на услуги;
  - д. Број на обуки и курсеви за градење капацитети, со цел да се одговори на упатствата и алатките за неопходните услуги и имплементирање на нивните суштински елементи.
- 4. Вклучете основни податоци во мерните системи.
  - 5. Воспоставете систем за мерење на постигнатите цели, исходи и резултати.
  - 6. Организирајте следење од страна на независно тело и/или од претставници на граѓанското општество.
  - 7. Следете ги исходите од услугите што се обезбедуваат и оние услуги што не се обезбедени.
  - 8. Анализирајте ги и дистрибуирајте ги податоците од следењето – овозможете достапност на податоците и анализите.
  - 9. Изготвувајте извештаи со расчленети податоци, истовремено обезбедувајќи ја нивната доверливост.

5. ПРЕГЛЕД НА ЦИКЛУСОТ И ПРИСПОСОБУВАЊЕ НА ПЛАНОТ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

А. Разбирање на факторот на имплементација

Потребен е континуиран процес за учење низ искуство, преиспитување и ревидирање на начинот на кој се испорачуваат услугите врз основа на тие научени лекции. Ефикасното задоволување на потребите на жртвите/ лицата кои преживеале насилство зависи од способноста на давателите на услуги да се подобрат врз основа на знаење стекнато од сопствените искуства и од знаењата и искуствата на другите даватели на услуги.

Б. Препорачани стратегии

1. Користете ги резултатите од следењето и евалуацијата за да дефинирате препораки за подобрување.
2. Спроведување препораки.
3. Вклучете ги препораките од жртвите/ лицата кои преживеале насилство и/или нивните застапници во барања за промени и подобрувања во испораката на услуги.
4. Спроведување континуирана обука за даватели на услуги за новитетите и добрите практики во испораката на услуги.

ПРИЛОЗИ: ПРИДРУЖНИ АЛАТКИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Треба да имате предвид дека нивото на детали во секторските листи за проверка (контролни листи) варира во зависност од достапноста на конкретните секторски алатки. За здравствениот сектор, примарната алатка за имплементација е прирачникот на СЗО: „Јакнење на здравствените системи за жените изложени на интимно партнерско насилство или сексуално насилство: Прирачник за здравствени менаџери“ (“Strengthening health systems for women subjected to intimate partner violence or sexual violence: A health managers manual”) и затоа контролната листа се базира врз структурата на овој прирачник. За секторот правда и полиција, кривичното право е во фокусот на „Планот за акција: План за имплементација за кривичните системи за спречување и одговор на насилството врз жените“ (“Blueprint for Action: An Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women”), развиен од УНОДЦ, а истовремено вклучени се дополнителни информации за системите од граѓанското, семејното и управното право. Не постои конкретна глобална алатка што се фокусира исклучиво на Секторот за социјални услуги; поради оваа причина, оваа листа за проверка содржи повеќе детали од претходните две листи за проверка.

ПРИЛОГ 1:

КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ЗДРАВСТВЕНИОТ СЕКТОР

Подолу се прикажани чекорите за активностите на здравствениот систем за конципирање, планирање, следење и евалуација на насилството врз жените. Деталите за тоа на кој начин да се спроведе секој од овие чекори се разработени во прирачникот на СЗО со наслов: „Јакнење на здравствените системи за жените изложени на интимно партнерско насилство или

сексуално насилство: Прирачник за здравствени менаџери“ („Strengthening health systems for women subjected to intimate partner violence or sexual violence: A health managers manual”). За здравствената компонента на пакетот неопходни услуги, овој прирачник ќе служи како водич за имплементација.

Чекори за имплементација	Што треба да се земе предвид
1. Застапување, анализа на состојби и планирање	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Направете проценка на политичката подготвеност на здравствениот систем ✓ Изградете политичка волја ✓ Спроведете анализа на ситуацијата ✓ Развијте акциски план
2. Подобрување на испораката на услуги	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Направете проценка на подготвеноста на здравствениот систем за давање услуги ✓ Воспоставете протоколи или стандардни оперативни процедури за испорака на услуги ✓ Идентификувајте соодветни модели на грижа за испорака на услуги ✓ Воспоставете координација и упатување во рамките на здравствениот систем ✓ Поставете протоколи или стандардни оперативни процедури во практиката
3. Зајакнување на капацитетите на вработените во здравството	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Одредете ги потребните здравствени работници ✓ Обучете ги вработените во здравствените установи ✓ Нудете менторство и надзор како поддршка во работењето
4. Зајакнување на инфраструктурата и достапноста на медицински производи	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Опремете ги здравствени установи за да пружат соодветен одговор ✓ Обезбедете ги потребните медицински производи
5. Политики, управување и одговорност	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Преглед, спроведување и застапување за унапредување на правните рамки ✓ Преглед и зајакнување на политичките рамки ✓ Воспоставете структура на управување ✓ Спроведете мерки за одговорност ✓ Промовирајте ја родовата рамноправност во здравствениот работен простор
6. Буџет и финансирање	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Одредете ги суштинските елементи на Пакетот неопходни услуги ✓ Распределете буџетски средства ✓ Проценете ги трошоците за испорака на услуги ✓ Намалете ги финансиските бариери за пристап
7. Мултисекторска координација и ангажирање на заедницата	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Зајакнете го ангажирањето на здравствениот сектор во мултисекторските координативни механизми ✓ Воспоставете координација и упатување помеѓу здравствените и другите секторски услуги ✓ Вклучете се во заедницата
8. Информации, следење и евалуација	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Користете податоци за застапување и планирање ✓ Спроведете следење на програмата ✓ Спроведете евалуација ✓ Користете ги информациите за да ги подобрите услугите
9. Подготовка за надградување	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Конципирајте го и планирајте го надградувањето на одговорот на здравствениот систем кон насилството врз жените

ПРИЛОГ 2:

КОНТРОЛНА ЛИСТА ЗА ПРАШАЊАТА ОД ПРОЦЕСОТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ЗА СЕКТОРОТ ПРАВДА И ПОЛИЦИЈА

Чекори за имплементација	Што треба да се земе предвид за неопходните правосудни и полициски услуги
1. Определување на субјектот одговорен за имплементација	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Идентификувајте ги релевантните засегнати страни во правосудството и полицијата за да бидат вклучени во националните и локалните мултисекторски тела за имплементирање. ✓ Воспоставете или зајакнете го координативното тело за имплементација на правосудниот сектор. ✓ Воспоставете или зајакнете ги институционалните тела за имплементација во полицијата и правосудниот сектор за надгледување на институционалната специфична имплементација. ✓ Земете активно учество во координираниот одговор на насилството врз жените и девојките, вклучувајќи ги засегнатите страни од социјалните служби, правосудниот сектор и полицијата, застапниците на жртвите/лицата кои преживеале насилство, образовниот сектор и други. ✓ За сите горенаведени работи треба да осигурите дека жртвите/лицата кои преживеале насилство имаат клучна улога. ✓ Да се воспостави заедничко разбирање за насилството, причините за појава на насилството и целите на услугите. Треба да осигурате мерки за идентификација и соодветна реакција при обиди за обвинување на жртвата.
2. Спроведување процена	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Консултирајте се со релевантните чинители во правосудниот сектор и полицијата, вклучително и со жртвите/лицата кои преживеале насилство, доколку е можно, следејќи ги етичките и безбедносните препораки. <p>Процена на тековните поволни фактори:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Да се утврди каква е правната рамка и да се идентификуваат недостатоците и потребните реформи на законите, со цел да се обезбеди сеопфатна правна рамка за ефикасна испорака на квалитетни неопходни правосудни и полициски услуги. <p>За дополнителни насоки, <i>погледнете Virtual Knowledge Centre on EAW and the UN Women Legislation Handbook and UNODC Blueprint for Action</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Да се идентификуваат тековните заеднички политики, како и политиките и практиките на правосудниот сектор, за да се утврди дали постојат специфични политики за насилство врз жените за правосудниот сектор и полицијата, дали се поврзани со националната политика и акциските планови, и дали таквите политики се интегрирани во постојните правосудни и полициски услуги. Идентификувајте ги сите придружни процедури и протоколи. <p>За дополнителни насоки, <i>погледнете во прирачникот на UN Women, NAP Handbook and VKC on EAW.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Идентификувајте ги постоечките ресурси и финансирање, и идентификувајте ги минимално потребните средства за функционирање на тие услуги. ✓ Идентификувајте ги тековните капацитети на работната сила и можностите за развој и обука. ✓ Идентификувајте ги постојните механизми за управување, надзор и одговорност. ✓ Идентификувајте ја сегашната способност на правосудниот сектор и полицијата да ја следат и да ја оценуваат испораката на услуги. <p>Мапирајте ги постојните неопходни правосудни и полициски услуги, во однос на достапноста, пристапноста, реактивноста, приспособливоста, соодветноста, анализирајте го квалитетот и идентификувајте ги јазовите кои постојат.</p> <p><i>За дополнителни информации за спроведување родови проценки во системот на кривично право, погледнете ја алатката за родова проценка на УНОДЦ, Gender Assessment Tool. Види VKC on EAW, за спроведување проценка на правосудниот систем.</i></p>

3. Развивање и дефинирање на трошоците за планот за имплементација

- ✓ Да се прецизираат конкретни цели и задачи за правосудниот сектор и полицијата, нагласувајќи ја безбедноста на жртвите/ лицата кои преживеале насилство, како и отчетноста на прекршителите.

Да се разгледаат посебни прашања од **законодавната и политичка рамка**, што можат да придонесат за позитивно поволно опкружување за испорака на неопходни правосудни и полициски услуги:

- ✓ Сеопфатна кривична правна и политичка рамка, како што е наведено во Планот за акција (*Blueprint for Action*) и *Ажурираните Модел – стратегии* (*The Updated Model Strategies*) на УНОДЦ.
- ✓ Граѓански, семејни и управни законски рамки, кои обезбедуваат ефикасна превенција, заштита, пресуди и обезбедување правни лекови во согласност со меѓународните стандарди.
- ✓ Одлуките во граѓанското право што се носат во бракоразводни парници, одлуките за старателство над деца и одлуките во други постапки од семејното право, за случаи кои вклучуваат семејно насилство, соодветно ги штитат жртвите и интересите на децата, да се дополнат и да бидат во согласност со одговорот на кривичната правда.
- ✓ Достапност на итни *ex parte* наредби за граѓанско-правна заштита (т.е. наредби што можат да се издаваат единствено врз основа на изјавата на жртвата/лицата кои преживеале насилство, со тоа што сторителот има право на последователно доказно сослушување).
- ✓ Да се обезбеди дека законските одредби што се однесуваат на традиционалните или неформалните процеси на помирување не ги дискриминираат жените и не ја зголемуваат нивната ранливост.

За дополнителни упатства за законодавни и политички рамки во граѓанското, семејното и управното право, види во Прирачникот за законодавство на UN Women (Legislative Handbook), Прирачникот за НАП (NAP Handbook) на UN Women и Центарот за виртуелно знаење за спречување на насилството врз жените (Virtual Knowledge Centre on EVAW).

Посебни **инфраструктурни прашања** што можат да придонесат за позитивно поволно опкружување за испорака на правосудни и полициски услуги:

- ✓ За контролна листа за институционалната структура во рамките на кривичната правда, погледнете го Упатството за акција на *UNODC (Blueprint for Action)*.
- ✓ За инфраструктурите наменети за пристапност (физички, технички, финансиски, јазични) за сите жени, видете Упатство на *UN Women (WA2J Manual)*.
- ✓ Да се создадат инфраструктурни фактори за да се обезбедат соодветни капацитети за сите правосудни институции: вклучување безбедносни карактеристики (на пример, одделни простории за чекање во судовите); овозможување приватност и доверливост (на пример, безбедни шкафови за документи за евиденција); обезбедување соодветни ознаки; објектите да бидат на локации до кои се стигнува за еден ден (на пример, за жени што живеат во оддалечени и рурални средини), зголемување на достапноста на технологијата, како што се телефони, факс или интернет-технологија за да се овозможи жените лесно да учествуваат во различни фази од правниот процес и да добијат налози за заштита; развивање мрежа на центри за испорака на услуги; и создавање мобилни/патувачки граѓански и семејни судови.
- ✓ Инфраструктура што им овозможува на давателите на правосудни услуги да ги исполнат медицинските и психосоцијалните потреби на жртвите/ лицата кои преживеале насилство, како што се возила за обезбедување транспорт во болница, форензички преглед или засолниште.
- ✓ Инфраструктура што ќе вклучува мултидисциплинарен и меѓуинституционален пристап (на пр. едношалтерски центри).

продолжува од претходната страница

За дискусија за елементите на специјализираните судови за насилство врз жените, погледнете во Центарот за виртуелни знаења за спречување на насилството врз жените (*Virtual Knowledge Centre on EVAW*), кој има упатства и добри практики за создавање суд за семејно насилство. Исто така, погледнете во Извештајот на Министерството за правда и уставен развој на Јужна Африка за повторно воспоставување судови за сексуален престап.

За дискусија за различните модули за испорака за едношалтерски центри, погледнете во Центарот за виртуелни знаења за спречување на насилството врз жените (*Virtual Knowledge Centre on EVAW*), кој вклучува препораки на Советот на Европа за минимални услуги во болнички центри за сексуални напади, како и преглед и евалуација на центрите што нудат услуги од едно место/едношалтерски центри во Кенија и Замбија.

Конкретни прашања **во врска со човечки ресурси**, вклучувајќи обука и капацитети на вработените, кои можат да придонесат за позитивно поволно опкружување за обезбедување правосудни и полициски услуги:

- ✓ За повеќе информации во врска со човечките ресурси и промоција на ефективна обука за давателите на услуги во областа на кривичната правда, погледнете го Упатството за акција на *UNODC (Blueprint for Action)*.
- ✓ Да се обезбеди обука на давателите на правосудни услуги во врска со женските права; динамика на насилството врз жените; ефективна заштита и разрешување на овие случаи; и да се зголеми нивната способност да управуваат со појавата на насилство врз жените на начин што ќе ја минимизира можноста за повторна виктимизација на жртвата/лицето кое преживеало насилство (како да постапуваат на начин што не е осудувачки, со кој ќе покажат емпатија и поддршка).
- ✓ Разгледајте ја можноста за спроведување интердисциплинарна обука, онаму каде што е можно, и развивање обука во тесна соработка со групите за женски права и граѓанско општество.
- ✓ Достапност (физичка, техничка, финансиска, јазична) на давателите на правосудни услуги, вклучувајќи обезбедување персонал во правосудните институции во руралните и оддалечените области преку специјалисти во хабови и ротирачки персонал.
- ✓ Разгледајте ја можноста за формирање мултидисциплинарни тимови.
- ✓ Да се развие или да се зголеми употребата на параправници за зголемување на правната помош за жртвите/лицата кои преживеале насилство.
- ✓ Промовирање критична маса на женски даватели на правосудни услуги, вклучително и жени даватели на услуги на позиции за донесување одлуки.

За понатамошни насоки, видете Центар за виртуелно знаење за спречување на насилството врз жените (Virtual Knowledge Centre on EVAW).

Конкретни прашања **за управување со испораката на услуги**, кои можат да придонесат за позитивно поволно опкружување за испорака на неопходните правосудни и полициски услуги:

- ✓ За спецификите за управување со предметите во системите за кривична правда, погледнете го *Упатството за акција на UNODC (Blueprint for Action)*.
- ✓ Поедноставени форми, како на пример, за барања за итни мерки за заштита; развод и старателство над деца, правна помош, државни фондови за компензација.
- ✓ Капацитет за чување евиденција заради следење на предметите (да се осигури приоритизација и брзо следење), како на пример, користење единствен идентификациски број на предметот во целокупниот синџир во судската постапка, како и обезбедување комуникација помеѓу повеќе правни процеси (на пример, меѓу предмет од семејно право и кривичен предмет).

За дополнителни насоки, видете Центар за виртуелно знаење за спречување на насилството врз жените (Virtual Knowledge Centre on EVAW).

<p>→</p> <p>продолжува од претходната страница</p>	<p>Дополнително на горенаведените финансиски импликации, треба да се разгледаат и други фактори во врска со трошоците, при подготовка на планот за имплементација:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Трошоци поврзани со зголемување на способноста на жртвите да патуваат и да пристапуваат до неопходните правосудни и полициски услуги (патување, додаток за храна, хотел, додаток за детска нега). ✓ Ослободување од плаќање такси или намалувања за семејни, граѓански и административни постапки. ✓ Обука на судски службеници за да им помогнат на жените кои не се застапувани при поднесувањето барања. <p><i>За дополнителни насоки, видете Центар за виртуелно знаење за спречување на насилство врз жените (Virtual Knowledge Centre on EVAW).</i></p>
<p>4. Следење и евалуација на имплементацијата</p>	<p>Предлози за механизми за надзор:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Да се интегрира надзорот врз одговорот на правосудниот сектор кон насилството врз жените во постојните, надворешни и внатрешни, заеднички и секторски надзорни механизми. ✓ Унапредување на соработката со групите на граѓанското општество за да работат како набљудувачи на одговорот на правосудниот сектор. <p>Предлози за механизми за следење:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Интегрирање на следењето на предметите на насилство врз жените во постојните механизми за собирање податоци, како што се кривичните административни податоци. ✓ Секоја правосудна институција да интегрира мерки во постојните постапки за собирање, чување и пренесување податоци, за обезбедување доверливост и почитување на приватноста на жртвите/ лицата кои преживеале насилство, сторителите и другите вклучени лица. ✓ Јакнење на врските помеѓу правосудните тела од аспект на следење на предметите на насилство врз жените во текот на целиот судски процес. ✓ Зајакнување на постојното тело за следење, со цел вклучување родово набљудување или да се даде мандат на национално тело, како што е канцеларијата на родов народен правобранител, за следење и известување во врска со испорачувањето на правосудните и полициски услуги. ✓ Обуки за жртвите/лицата кои преживеале насилство и други жени, за следење на механизмите на правосудниот сектор. ✓ Да се дозволи независно следење од страна на невладините организации, вклучувајќи преглед на предмети, како дополнување на присуството во судницата. ✓ Следењето и евалуацијата на иницијативите во правосудниот сектор да се спроведуваат на национално и на локално ниво. Да се процени степенот на усогласеност на владите и давателите на правосудни услуги при спроведувањето на принципот на должно внимание со цел спречување, заштита и казнување на насилство врз жените. <p><i>За насоки, видете Центар за виртуелно знаење за спречување на насилството врз жените (Virtual Knowledge Centre on EVAW).</i></p> <p>Предлози за квалитативни и квантитативни податоци според пол:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Дали жените ги знаат своите законски права; дали мажите се свесни за законот (кривични дела и казни) и дали давателите на услуги се свесни за своите законски обврски за спречување и одговор на насилството врз жените. ✓ Податоци за влијанието на конкретните интервенции на полицијата и правосудството и нивното работење. ✓ Истражувања на населението (на пример, анкети за криминал/виктимизација или насилство врз жените) и административни податоци од полицијата, обвинителските служби, судовите и поправните институции.

<p>→</p> <p>продолжува од претходната страница</p>	<p>За насоки, видете го Упатството за акција на UNODC (<i>Blueprint for Action</i>); Меѓународната класификација на криминалот за статистички цели (<i>The International Classification of Crime for Statistical Purposes</i>) достапна на: https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/iccs.html; Прирачникот за анкети за вктимизација (<i>The Manual on Victimization Surveys</i>) достапен на: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Crime-statistics/Manual_on_Victimization_surveys_2009_web.pdf и Прирачникот за статистички системи за кривично право (<i>The Manual on Criminal Justice Statistics Systems</i>) достапен на: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesF/SeriesF_89E.pdf</p> <p>✓ Евалуацијата на иницијативите на полицијата и правосудството може да вклучи проценка на степенот на пријавување, бројност на предмети, стапки на пресуди, перцепција на жените за квалитетот на дадените услуги и дали се исполнети нивните потреби, бариери за пристап, и знаење, ставови и практики на полицијата и другите даватели на правосудни услуги во врска со родот и насилството врз жените.</p> <p>За упатства, видете го Центарот за виртуелни знаења за спречување на насилството врз жените (<i>Virtual Knowledge Centre on EVAW</i>) кој има поврзаност со Рамката за национална отчетност на УНИФЕМ за ставање крај на насилството врз жените и девојките: контролна листа од 10 точки (<i>National Accountability Framework to End Violence against Women and Girls: 10 point Checklist</i>).</p>
<p>5. Циклус на ревизија и приспособување на планот за имплементација</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Идентификувајте ги бариерите/пречките за правосудните и полициски услуги и научените лекции од следењето и евалуацијата. • Придонес од релевантните засегнати страни, како што се обучените сензибилизирани даватели на правосудни и полициски услуги, како и од жртвите/лицата кои преживеале насилство. • Вклучете добри практики и научени лекции при вршење промени во испораката на правосудни и полициски услуги.

ДОСТАПНИ ИЗБОРИ::

Updated Model Strategies United Nations Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice, G.A. res 65/228, annex, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Model_Strategies_and_Practical_Measures_on_the_Elimination_of_Violence_against_Women_in_the_Field_of_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice.pdf

UNODC Blueprint for Action UNODC (2014) Strengthening Crime Prevention and Criminal Justice Response to Violence against Women, including the UNODC Blueprint for Action: an Implementation Plan for Criminal Justice Systems to Prevent and Respond to Violence against Women, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Strengthening_Crime_Prevention_and_Criminal_Justice_Responses_to_Violence_against_Women.pdf

UNODC Prosecution Handbook UNODC (2014) Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls, http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_effective_prosecution_responses_to_violence_against_women_and_girls.pdf

UNODC Police Handbook UNODC (2010) Handbook and Training Curriculum on effective police responses to violence against women, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Handbook_on_Effective_police_responses_to_violence_against_women_English.pdf and https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Training_Curriculum_on_Effective_Police_Responses_to_Violence_against_Women.pdf

UNODC Gender Assessment Tool UNODC (2010) Gender in the Criminal Justice Assessment Tool, <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/E-book.pdf>

UNOHCHR Judicial Stereotyping UNOHCHR (2014) Eliminating judicial stereotyping: equal access to justice for women in gender-based violence cases, http://cedaw-in-action.org/en/wp-content/uploads/2016/04/judicial_stereotyping2014.pdf

UN Women Legislative Handbook UN Women (2011) Handbook for Legislation on Violence against Women, <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook/Handbook%20for%20legislation%20on%20violence%20against%20women.pdf>

UN Women NAP Handbook UN Women (2012) Handbook for National Action Plans on Violence against Women, <http://www.unwomen.org/~media/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2012/7HandbookNationalActionPlansOnVAW-en%20pdf.pdf>

UN Women WA2J Manual UN Women, A Practitioner's Manual on Women's Access to Justice Programming (UN Women, forthcoming)

Virtual Knowledge Centre on EAW UN Women, the various modules and information in the Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, <http://www.endvawnow.org/>

ПРИЛОГ 3:

КОНТРОЛНА ЛИСТА: РЕЛЕВАНТНИ ПРАШАЊА ВО ПРОЦЕСОТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА, СПЕЦИФИЧНИ ЗА СЕКТОРОТ СОЦИЈАЛНИ УСЛУГИ

Чекори за имплементација	Што треба да се земе предвид за осигурување ефективна имплементација во рамки на секторот за социјални услуги
1. Идентификување на субјектот одговорен за имплементација	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Идентификувајте кои релевантни засегнати страни од секторот за социјални услуги ќе бидат вклучени во националното мултисекторско тело за спроведување, вклучувајќи ги министерствата одговорни за социјални услуги, субјекти што обезбедуваат социјални услуги, образовни институции што ги обучуваат давателите на социјални услуги, невладини организации за женски права и верски организации што обезбедуваат поддршка за поединци и семејства. ✓ Воспоставете или зајакнете ја постојната координација меѓу давателите на социјални услуги. ✓ Активно учествувајте во координиран одговор на насилство врз жените и девојките, вклучувајќи ги засегнатите страни од социјалните служби, здравството, полицијата и правосудството, застапниците на жртвите/лицата кои преживеале насилство, образовниот сектор и други. ✓ Во дејствувањето на сите горенаведени, осигурете дека жртвите/лицата кои преживеале насилство имаат клучна улога. ✓ Воспоставете заедничко разбирање за насилството, причините за појава и зошто се потребни услуги. Да се вложат напори за идентификување и справување со ситуациите кога се обвинува жртвата.
2. Спроведување процена	<p>Консултирајте се со релевантните чинители во рамки на секторот за социјални услуги, како што се:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Организации со посебна одговорност за спроведување на неопходните услуги, вклучувајќи ги и министерствата одговорни за социјални услуги; даватели на социјални услуги; организации на граѓанското општество; академици; организации што застапуваат жртви/лица кои преживеале насилство. ✓ Клучни засегнати страни и актери одговорни за развој на политики и протоколи, вклучени во координација и вклучени во обезбедувањето услуги; како и членовите на заедницата, лидерите на заедницата и женските организации. ✓ Други заинтересирани страни кои имаат улога или интерес за одговорот на насилството врз жените и девојките. <p>Процена на тековните фактори што придонесуваат за спроведувањето:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Идентификувајте ги постојните законски рамки за промовирање на заштитата на жените и поддршката на реализирањето безбедни, ефективни и етички социјални услуги и дефинирајте каде има недостатоци. ✓ Идентификувајте ги постојните политики и практики, дали постои специфична политика која се однесува на социјалните услуги за спречување на насилството врз жените и дали е поврзана со националната политика и проценете на кој начин политиките во врска со социјалните услуги за жените жртви на насилство се интегрираат во постојните социјални услуги. Идентификувајте ги постојните планови за социјални услуги, протоколи или други водечки рамки. Кое е нивото на имплементација на политиките, плановите и протоколите, вклучувајќи ги и недостатоците и тесните грла, како и бариерите за пристап на супгрупите. ✓ Идентификувајте ги постојните ресурси и финансирање и минималните средства за функционирање на тие услуги (на пример, буџети за социјални услуги, инфраструктура и локации). Колку се достапни производите/стоките и технологиите што овозможуваат доверливост, приватност и безбедност? Доколку не се идентификувани минималните средства, консултирајте се со организации што моментално обезбедуваат услуги и нивните донатори, во врска со реалните трошоци за обезбедување на овие услуги и доколку се потребни повеќе средства.

продолжува од претходната страница

- ✓ Идентификувајте ги тековните **капацитети на работната сила** и пристапите за развој и обука. Во секторот за социјални услуги, ова вклучува: почетна обука, континуирано образование и обука во текот на работењето; меѓусекторско градење тим; и надзор и менторство на работната сила во социјалните служби.
  - ✓ Идентификувајте ги воспоставените механизми за **управување, надзор и одговорност**. Дали постои механизам за институционална координација на национално или на локално ниво, како функционира, кои учесници се вклучени и кој не учествува во тоа, а треба да учествува. Идентификувајте групи што се повеќе ранливи на насилство и побарајте начини како да се вклучат претставници од тие групи (на пример, лица со посебни потреби). Идентификувајте процеси што ќе осигурат отчетност на организациите и институциите за она што го работат.
  - ✓ Идентификувајте го тековниот капацитет на секторот социјални услуги за **следење и евалуација** на испораката на услуги. Дали постојат информатички системи? Дали постои можност за повратни информации и оценка од клиентот и други методи за следење на квалитетот на услугите?
- Мапирање на постојните неопходни социјални услуги во однос на достапноста, пристапноста, реактивноста, приспособливоста, соодветноста; да се анализира квалитетот и да се идентификуваат недостатоците:
- ✓ Кои социјални услуги постојат за жртвите/лицата кои преживеале насилство?
  - ✓ Кои субјекти ги обезбедуваат услугите (влада, невладини организации, други)?
  - ✓ Локации каде што се концентрирани услугите и каде што има недостатоци?
  - ✓ Како се финансираат услугите и кои се трошоците за жртвите/лицата кои преживеале насилство?
  - ✓ Нивото на квалитет и искуството на корисниците?
  - ✓ Кој им пристапува, а кој не?
  - ✓ Кои услуги се обезбедуваат во различни видови капацитети (на пример, кризните центри, центри за услуги на едно место, клиниките и болниците, засолништата, центрите за застапување на жените, верски храмови/верски групи)?
  - ✓ Дали тие капацитети обезбедуваат безбедност (на пример, чувари или полициско присуство) и доверливост (на пример, замена на името на жртвата/лицето кое преживеало насилство со број на клиентот или алијас), политики за доверливост (на пример, тајност на локацијата на институцијата)?

3. Развивање и дефинирање на трошоците на планот за имплементација

- Да се прецизираат конкретните цели и задачи за секторот за социјални услуги:
- ✓ Нагласете го принципот за обезбедување услуги, според кој во центарот се лицата кои преживеале насилство, препознавајќи го насилството врз жените како општествен проблем предизвикан од традиционалната нееднаквост помеѓу мажите и жените и машките напори за одржување моќ и контрола над жените. Иако злоупотребата на супстанции може да биде отежнувачки фактор, но ниту тоа, ниту брачното неверство или одлуката на жената да не ги исполнува традиционалните родови улоги не предизвикуваат насилство. Пристапот што е фокусиран на лицата кои преживеале насилство препознава дека жртвата не е виновна за насилството.
- Посебни прашања од **законодавството и политичката рамка** што можат да придонесат за позитивно поволно окружување за испорака на неопходни социјални услуги:
- ✓ Закони и/или политики што јасно идентификуваат широк спектар социјални услуги што се однесуваат на физичките, менталните, економските, социјалните и психолошките последици од различни видови насилство и обврската на давателите на социјални услуги да нудат сеопфатни услуги за жртвите/лицата кои преживеале насилство, кои ги препознаваат правата на жртвите/лицата кои преживеале насилство и промовираат безбедност и помош, ја зачувуваат доверливоста и бараат да се спречи повторна виктимизација.

продолжува од претходната страница

- ✓ Законодавството не треба да го направи задолжително пријавувањето на случаите на возрасна жртва/лице кое преживеало насилство и треба да забрани откривање информации за конкретни случаи на владини тела/служби, без целосна согласност на жртвата/лицето кое преживеало насилство.
  - ✓ Законодавството треба да обезбеди конкретно тело/служба или тела/служби одговорни за услугите за жртви/лицата кои преживеале насилство и јасно да ги предвиди нивните одговорности; координација на надлежностите, имплементација и посебни механизми за финансирање, со цел да се осигури воспоставување, следење и евалуација на тие услуги, а резултатите од ова следење да се споделат и да се користат за подобрување на испораката на услуги.
  - ✓ Законските одредби треба да вклучуваат воспоставување специјализирани и мултидисциплинарни единици или пристапи (на пример, специјализираните полициски единици за семејно насилство да имаат надлежност за упатувања кон социјални услуги); да наложат обука и воспоставување надзорен механизам.
  - ✓ Политиките може да се фокусираат на тоа на кој начин да се интегрира насилството врз жените во различни видови социјални услуги и програмирање, како што се унапредување на животот, развој на земјоделството, бизнисот, образованието.
  - ✓ Политики што се однесуваат на системски пристап во установи за социјални услуги, вклучувајќи и како да се добијат лични информации што овозможуваат приватност и доверливост; како да се избегне повторлива виктимизација, преку барање жртвите/лицата кои преживеале насилство да ги повторуваат своите приказни; да се воспостават протоколи за тоа кога и каде давателите на социјални услуги можат да разговараат за лични информации за клиентите.
  - ✓ Протоколите и упатствата го стандардизираат квалитетот на услугите и обезбедуваат јасни процедури за давателите на социјални услуги. На пример, обезбедените видови поддршка, должината на времето во кое жртвата/лицето кое преживеало насилство може да пристапи до услуги, честота на сесиите за советување, поддршка обезбедена по приемот на услуга, обука на работниците.
- Посебни **прашања од аспект на инфраструктурата** и снабдувањето, што можат да придонесат за позитивно поволно окружување за испорака на суштински социјални услуги:
- ✓ Инфраструктури што обезбедуваат достапност (физичка, техничка, финансиска, јазична) за сите жени жртви на насилство, со посебно внимание за жените во оддалечените и руралните средини и жените од маргинализирани групи, како што се жените со посебни потреби и жените со ментални здравствени проблеми.
  - ✓ Опрема и потрошен материјал неопходни за сеопфатни услуги, препознавајќи ги различните потреби на различни услуги.
  - ✓ Инфраструктури што ги имаат предвид безбедноста, приватноста, доверливоста и достоинството, како на пример, простории за консултации каде што жртвите/лицата кои преживеале насилство не можат да бидат слушнати однадвор; приватни чекалници за да се избегне размена на информации во јавни простории, како што е просторот за прием; и безбедни шкафови за чување евиденција/шкафови со заклучување за чување на досието на жртвата/лицето кое преживеало насилство.
  - ✓ Инфраструктура што ја минимизира секундарната виктимизација, како што се ситуации кога од жртвите/лицата кои преживеале насилство се бара во повеќе наврати да прераскажуваат што им се случило.
  - ✓ Инфраструктура што може да ги задоволи мултидисциплинарните и меѓуинституционалните пристапи (на пр. болнички центри каде што може од едно место да ги добијат сите услуги што им се потребни).

продолжува од претходната страница

- Прашања од аспект на **човечките ресурси**, вклучувајќи обуки и капацитет на работна сила, што може да придонесе за позитивно поволно окружување за испорака на неопходни социјални услуги:
- ✓ Користење системски пристап што се фокусира на развој на ресурси и вештини во целата организација на социјалните услуги, преку обезбедување обука за сите даватели на социјални услуги, како и за специјализираниот персонал кој обезбедува директни услуги за жртвите/ лицата кои преживеале насилство.
  - ✓ Користење интегриран пристап, со цел обука на постојните даватели на социјални услуги, за следење на појавата на насилство врз жените, обезбедување советување, таму каде што е можно, и упатување во други служби.
  - ✓ Достапност на давателите на социјални услуги, кои имаат капацитет да испорачуваат квалитетни психосоцијални и други услуги за поддршка на жени жртви на насилство.
  - ✓ Пристапност (физичка, техничка, финансиска, јазична) до давателите на социјални услуги, вклучително и можност да се пристапни 24 часа/365 дена во текот на годината и обезбедување персонал во руралните и оддалечените области преку специјалисти во хабови и преку ротирачки персонал.
  - ✓ Подготвеноста на давателите на социјални услуги за одговор кој вклучува обезбедување капацитет на персоналот за спроведување процена за безбедноста и опасностите.
  - ✓ Да се разгледа можноста за формирање специјализирани/специјално назначени даватели на социјални услуги. Изборот да се направи врз основа на нивното искуство, интерес, вештини, ставови и нивото на сензибилизација. Треба да ги препознаете квалификациите на специјалистите и тие да добијат соодветен надоместок за нивната работа.
  - ✓ Да се разгледа можноста за мултидисциплинарни тимови, вклучително помеѓу различни типови социјални услуги и во различни сектори, како што се вклучување даватели на социјални услуги во здравствената заштита или во полицискиот одговор на насилството.
  - ✓ Обука на даватели на социјални услуги за: динамиката на насилството врз жените; релевантните закони што се однесуваат на нивната работа, вклучувајќи ја дефиницијата за кривично дело; докази во кривичната постапка; како се пријавува насилство; дали и на кој начин можат жените да добијат мерки за заштита; обврски на давателите на социјални услуги во случаи каде што жртвите се девојки. Покрај тоа, обуката треба да се фокусира на знаења, однесување и вештини што ќе го имаат предвид родовиот аспект и што се фокусирани на жените, како што се прашањата за насилство, грижа за жените да пријавуваат насилство и нивно упатување на специјализирани услуги.
  - ✓ Да се размисли за можноста за спроведување интердисциплинарна обука, онаму каде што тоа е можно, и развивање обуки преку соработка помеѓу релевантните чинители, особено социјалните служби и здравствените работници, претставниците на полицијата и правосудниот систем и невладините организации за женски права.
  - ✓ Онаму каде што е можно, да се зголеми бројот на жени даватели на социјални услуги во рамките на персоналот за да им се овозможи на лицата кои преживеале насилство да имаат пристап до даватели на услуги од ист пол.
- Специфични прашања од аспект на управување со испораката на услугите**, што можат да придонесат за позитивно поволно окружување за испорака на неопходни социјални услуги:
- ✓ Во упатствата на службите за социјални услуги да се интегрираат конкретни одговори за жените жртви на насилство.

продолжува од претходната страница

- ✓ Информациите во врска со предметите треба да се чуваат на безбедно место.
- ✓ Да се стандардизираат системите за документација и управување со насилството врз жените во сите служби за социјални услуги.
- ✓ Подобрување на процесите за упатување меѓу службите за социјални услуги. Во прилог на горенаведените финансиски импликации, при развивање план за имплементација, треба да се земат предвид и други **фактори од аспект на трошоци**.
- ✓ Сите социјални услуги за жени жртви на насилство треба да бидат бесплатни.
- ✓ Трошоци за транспорт за добивање социјални услуги и други услуги што не се лесно достапни за жртвите/лицата кои преживеале насилство.

4. Следење и евалуација на имплементацијата

- Предлози за **надзорни механизми**:
  - ✓ Да се интегрира надзорот врз одговорот на социјалните служби кон насилството врз жените во постојните, надворешни и внатрешни, заеднички и секторски надзорни механизми.
  - ✓ Да се промовира соработката со невладините организации за правата на жените, кои имаат искуство во обезбедување социјални услуги за да вршат следење и евалуација на одговорот на секторот за социјални услуги.
- Предлози за **механизми за следење**:
  - ✓ Интегрирање на следењето на насилството врз жените во постојните системи за социјални услуги, преку стандардизирани евиденции и информациски системи. Ова мора да се направи имајќи ги предвид доверливоста и безбедноста на жртвите/лицата кои преживеале насилство.
  - ✓ Да се унапреди постојното тело за следење за да ја вклучи надлежноста за следење и известување во врска со испораката на социјални услуги за жени жртви на насилство.
  - ✓ Да се вклучат коментарите од клиентите и нивната оценка или друг тип пристапи за следење на квалитетот на услугите и дали тие прават промени во животот на жртвите/лицата кои преживеале насилство.
- Предлози за **квалитативни и квантитативни податоци**:
  - ✓ Процентот на појава на насилство врз жените дава основа и ги идентификува моделите на однесување во земјата и промените што се случуваат со текот на времето. Погледнете ги *Упатствата за основни показатели за насилство врз жените од Насоките на ООН за изготвување статистички податоци за насилството врз жените: статистички истражувања (Guidance on VAW Core Indicators from the UN Guidelines for producing statistics on violence against women: statistical surveys)*.
  - ✓ Квалитативни и/или квантитативни податоци за влијанието на конкретните интервенции во секторот за социјални услуги и ефикасноста на секторот социјални услуги.
  - ✓ Евалуацијата на иницијативите за социјални услуги може да ги вклучува следните показатели за системот на социјални услуги:
    - о Број на одделенија за социјални услуги што имаат документирано и усвоено протокол за клиничко водење жени/девојки кои преживеале насилство.
    - о Број на одделенија за социјални услуги што имаат спроведено процена за подготвеност за испорака на услуги за насилство врз жени и девојки.
    - о Број на одделенија за социјални услуги што имаат материјали за клиничко водење предмети од насилство врз жени и девојки.

продолжува од претходната страница

- o Број на одделенија за социјални услуги со најмалку еден давател на услуги обучен да се грижи и да ги упатува лицата кои преживеале насилство врз жени и девојки.
- o Број на даватели на социјални услуги обучени за управување и советување за женско генитално осакатување/сечење.
- o Процент на жени што биле прашани за физичко и сексуално насилство при нивната посета на одделението за социјални услуги
- o Процент на жени кои пријавиле физичко и/или сексуално насилство.
- o Број на клиенти кои добиваат услуги.
- o Видови на примени случаи.
- o Видови на случаите кои биле упатени и од каде?
- o Број на ноќевања во засолништа.
- o Број/видови услуги што ги добиле клиентите.
- o Број на контролни посети од клиенти кои се вратиле во заедницата.
- o Број на упатувања направени кон други услуги.
- o Број на лица со попреченост кои биле опслужени (ова може да се прошири и на бројот на луѓе од маргинализирани групи, на пример, домородните жени, жените од етничките малцински групи).
- ✓ Други податоци може да вклучуваат: перцепција на жените за квалитетот на обезбедените услуги и дали биле исполнети нивните потреби, бариери за пристап, и знаење, ставови и практики на давателите на социјални услуги во врска со родовата нееднаквост и насилството врз жените.
- ✓ Да се развие картичка за оценување, со цел проценка на рамномерноста на социјалните услуги, како поддршка за долгорочно следење.

Погледнете во *Упатството за развој на показателите за насилство врз жените и девојките: Збир на показатели за следење и оценување (Guidance on developing indicators from Violence against Women and Girls: A Compendium of Monitoring and Evaluation Indicators)*.

5. Циклус на ревизија и приспособување на планот за имплементација

- ✓ Идентификување бариери/пречки во однос на социјалните услуги и научени лекции од следењето и евалуацијата.
- ✓ Придонес од релевантни засегнати страни, како што се обучени даватели на социјални услуги, што се сензибилизирани за родовото прашање и за жртвите/ лицата кои преживеале насилство.
- ✓ Вклучете ги добрите практики и научените лекции за да направите позитивни промени во испораката на услугите.

ДОСТАПНИ ИЗВОРИ::

„UN Women, the various modules and information in the Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, <http://www.endvawnow.org/> and <http://www.endvawnow.org/en/modules/view/15-shelter.html>

Away From Violence: Guidelines for Setting Up and Running A Women’s Refuge, 2004, WAVE Co-ordination Office, Austrian Women’s Shelter Network, Vienna

Centre for Excellence for looked after children in Scotland, Moving Forward: Implementing the Guidelines for Alternative Care for Children 2012, http://www.unicef.org/protection/files/Moving_Forward_Implementing_the_Guidelines_English.pdf

Centre for Enquiry Into Health and Allied Themes (2012): Ethical Guidelines for Counselling Women Facing Domestic Violence. India.

Department of Social Development, Republic of South Africa (2008): ‘Shelters for Victims of Domestic Violence’ in Minimum Standards for Service Delivery in Victim Empowerment.

Establishing Gender-based Violence Standard Operating Procedures (SOPs) for multisectoral and inter-organisational prevention and response to gender-based violence in humanitarian settings, <http://gbvaor.net/wp-content/uploads/sites/3/2012/10/Establishing-Gender-based-Standard-Operating-Procedures-SOPs-for-Multi-sectoral-and-Interorganisational-Prevention-and-Response-to-Genderbased-Violence-in-Humanitarian-Settings-ENGLISH.doc>

Local Government Association, Women’s Aid et al. (UK): ‘Standards and Services’ in Vision for Services for Children and Young People Affected by Domestic Violence. (Pp. 13)

Example organizational policy: Women’s Health West, “Developing a gender equity and/or prevention of violence against women organisational policy A sample policy tool”, <http://pvawhub.whwest.org.au/wordpress/wp-content/uploads/2016/01/>

Gender-Equity-and-Preventing-Violence-Against-Women-Organisational-Policy-Tool.pdf

Council of Europe, “Combating violence against women: minimum standards for support services”, [http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolence-campaign/Source/EG-VAW-CONF\(2007\)Study%20rev.en.pdf](http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolence-campaign/Source/EG-VAW-CONF(2007)Study%20rev.en.pdf)

DFID, “Guidance Note 2: A Practical Guide on Community Programming on Violence against Women and Girls”, <https://static1.squarespace.com/static/536c4ee8e4b0b60bc6ca7c74/t/54ec6773e4b0440df7b25bc3/1424779123002/DFID+VAWG+Guidance+2.pdf>

Набилската програма има развиено голем број алатки, заедно со партнерите од граѓанското општество и Владата на Тимор-Лешти, но сè уште не се дадени онлајн. Тие вклучуваат:

1) Алатка за процена на управувањето со предметот – за да се оцени квалитетот на услугите што им се даваат на клиентите. Ова е листа за проверка што ја разгледува документацијата во предметот на клиентот и квалитетот на таа документација.

2) Алатка за реинтеграција – список што може да се користи за да се одлучи кога клиентот е подготвен да се врати во заедницата, неговата ситуација во заедницата и кога може да се затвори предметот. Оваа алатка ја вклучува и можноста за рангирање/оцена на состојбата на клиентот со текот на времето, за следење на промените. Алатката е создадена со цел да им помогне на социјалните работници да се фокусираат на важни прашања за следните посети на клиентот, да ги документираат своите забелешки и поддршка, да планираат понатамошна поддршка и потенцијално да можат да покажат промени во состојбата на клиентите со текот на времето.

3) Алатка за психосоцијален статус на клиентот – и алатка заснована врз набљудување што може да им помогне на работниците поблиску да ја согледаат и да ја документираат состојбата на клиентот и

да ја приспособат нивната поддршка врз основа согледувањата. Една од причините за создавање на алатката беше да им се помогне на засолништата да го идентификуваат напредокот на состојбата на поединците што подолго време се задржуваат во засолништата (понекогаш и до две години).

4) Стандардни оперативни процедури за управување со предмети и упатување – овој документ ги поставува улогите и одговорностите на клучните актери во „патека на упатување“ и во анексите дава практични алатки за давателите на услуги, вклучувајќи: прашања во врска со ризикот и безбедноста; Формулар за упатување;

Согласност за издавање образец за информации; Формулар за прием; насоки за одржување состанок за управување со предмет; формат за акциски план за клиент; контролна листа за предмет.

За да им овозможи на давателите на услуги да ги идентификуваат луѓето што може да бидат со посебни потреби, може да ги користат „Вашингтонските групни прашања“ (“Washington Group Questions”). Објаснување и дополнителни информации на следната веб-страница <http://www.cbm.org/Disaggregation-by-Disability-A-wayforward--498229.php>

ПРИЛОГ 4:

КОНТРОЛНА ЛИСТА: ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО ПРОЦЕСОТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ОД АСПЕКТ НА КООРДИНАЦИЈА И УПРАВУВАЊЕ СО КООРДИНАЦИЈАТА

Чекори за имплементација	Што треба да се земе предвид
1. Идентификување на субјектот одговорен за имплементација	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Да ги одразува институциите/ засегнатите страни што ќе бидат дел од координираниот одговор ✓ Лидерство од страна на застапниците на жртвите
2. Спроведување процена	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Процена на тековните движечки фактори: <ul style="list-style-type: none"> ○ Утврдете дали постои сеопфатна правна рамка што се заснова врз пристап фокусиран на лицата кои преживеале насилство и на стандардите за човекови права и вклучува правна рамка за координација што се базира врз добри практики. ○ Утврдете дали постојат родово одговорни политики и практики, вклучувајќи и усвојување политики за идентификување и премостување на бариерите за ефективна координација. ○ Утврдете дали постојат соодветни и одржливи ресурси и финансирање на национално и на локално ниво за да се координира креирањето на политиките и испораката на неопходните услуги. ○ Утврдете дали постојат дефинирани барања за редовна обука и развој на работна сила во врска со добрите практики во координацијата на неопходните услуги на сите нивоа. ○ Утврдете дали постојат стандарди за следење и евалуација со кои се утврдуваат методологијата, факторите за мерење, распоредот за собирање на податоците и поднесување извештаи и дали податоците што се собираат се анализираат и се достапни во насока на подобрување на услугите. ✓ Идентификување и надградба на тековните напори за координација. ✓ Идентификување на правната и политичката рамка за координација врз основа на добрите практики.
3. Развивање и дефинирање на трошоците за планот за имплементација	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Идентификување на задачите за координација – утврдување политики и протоколи и/или соработка на поединечни предмети, на пример, политика на доверливост ✓ Креирајте политики, протоколи, меморандуми за разбирање, кои: <ul style="list-style-type: none"> ○ бараат соработка меѓу службите што се занимаваат со насилство врз жените ○ бараат соодветна размена на информации ○ забрануваат задолжително пријавување поединечни случаи, освен во случаи на непосредна опасност, деца жртви или посебна ранливост ✓ Да се определи раководство за координираниот одговор ✓ Да се определи дали/кога ќе се одржуваат состаноците ✓ Да се спроведе заедничка континуирана обука ✓ Да се договорите за примарните цели – безбедност на жртвата, одговорност на сторителот, одговорност на надлежната служба ✓ Да се договорите дека државните институции, а не жртвите/лицата кои преживеале насилство, се одговорни за решавање на насилството ✓ Да се донесат стандарди кои ќе се однесуваат конкретно за девојките ✓ Да се избегне непотребно дуплирање на услугите ✓ Да се врши проценка на ризикот во секоја фаза од интервенцијата

<p>→ продолжува од претходната страница</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ревизија на предметите од мултидисциплинираниот тим – службите заеднички да работат во насока на подобрување на одговорот во конкретни предмети ✓ Тимски преглед во однос на фаталноста – да се анализираат случаи на убиства од семејно насилство за да се подобри нивниот одговор, услугите и соработката за да се избегнат идни жртви ✓ Да се постигне договор за примена на филозофија што ќе се фокусира на жртвите: жртвите не се одговорни за насилството и не можат да го запрат ✓ Да се утврди дека коренот на насилството е моќ и контрола ✓ Да се дефинираат улогите на надлежните тела што учествуваат ✓ Да се усвои и да се спроведе етичко однесување за вработените и волонтерите на вклучените надлежни служби ✓ Да се креираат и да се спроведат протоколи за собирање, одржување и овозможување пристап до лични информации ✓ Да се осигури дека координираниот одговор ќе ги зема предвид различните потреби на жртвите/лицата кои преживеале насилство – на пример, девојките, постарите лица, лицата со посебни потреби, маргинализираните, малцинските и ранливите групи ✓ Да се приспособат стратегиите на конкретни прашања со кои се соочуваат различните групи
<p>4. Следење и евалуација на имплементацијата</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Следење и споделување информации ✓ Евалуација од страна на жртвите/ лицата кои преживеале насилство и нивните застапници ✓ Спроведување внатрешни и надворешни ревизии за да се обезбеди одговорност на надлежната служба ✓ Последователно следење на предметите за да се информирате за исходот и за да се подобри одговорот, вклучувајќи и преглед на смртни случаи ✓ Да се создадат меѓуинституционални системи за следење ✓ Да се користи заедничка технологија за целата евиденција и пријавувања ✓ Да се бара од секое надлежно тело да чува податоци за следење и евалуација ✓ Да се добие согласност од жртвите/лицата кои преживеале насилство за евидентирање лични податоци ✓ Анонимност на податоците што се користат за целите на следење и евалуација ✓ Анализирање на податоците за да се идентификуваат слабостите на одредени групи ✓ Усвојување на процеси за идентификација на несаканите последици од одговорите на насилството
<p>5. Преглед на циклусот и приспособување на планот за имплементација</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Идентификација на бариерите за успешна координација и можни решенија ✓ Спроведување редовни, континуирани обуки за да се осигури интегрирање на новите знаења и добрите практики во одговорот на насилството врз жените ✓ Вклучување на научените лекции во идните политики и практики ✓ Идентификување на добрите практики и научените лекции

ДОСТАПНИ ИЗВОРИ:

UN Women, Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women, Interagency Approach/ Coordinated Community Response, <http://endvawn-ow.org/en/modules/view/8-legislation.html#8>.

The Africa Regional Sexual And Gender-Based Violence Network Annual Partners Meeting, http://www.popcouncil.org/uploads/pdfs/2012RH_SGBVReport.pdf.

Bridging Gaps manual: “Bridging Gaps --From Good Intention to Good Cooperation,” Women against Violence Europe [WAVE]. Daphne Project (2006), <http://www.poline.org/node/177253>.

Multi-Sectoral Programme on Violence Against Women, Bangladesh (2015) <http://www.mspvaw.gov.bd/>.

Abrahams, F. (2005) Learning from Domestic Violence Partnerships: A Study of a Programme of Engagement and Support to Local Domestic Violence Partnerships, London: Local Government Association, available online at: http://www.tavinstitute.org/wp-content/uploads/2013/01/Tavistock_Report_Learning_from_Domestic_violence_Partnerships_B.pdf.

Butegwa, F. and Awori, T. (2010) Multi-Sectoral Approach to Women’s Rights in Africa Manual, Addis Ababa: UN Women, available online at: <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2010/2010-multi-sectoral-approach-womens-rights-africa.pdf?v=1&d=20150330T182753>.

The Blueprint for Safety, Praxis International, <http://praxisinternational.org/blueprint-home/>

